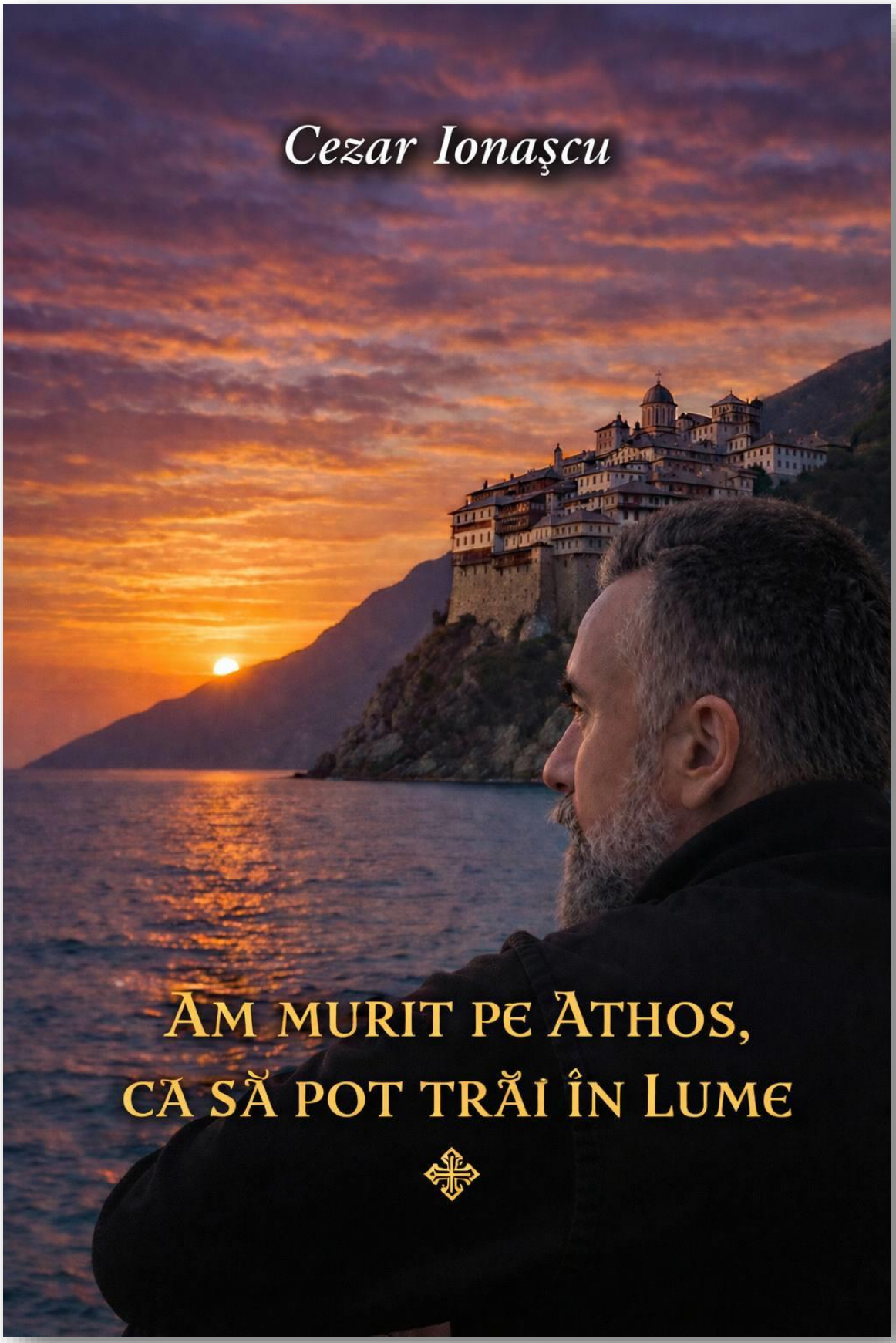

Cezar Ionaşcu
Am murit pe Athos,
ca să pot trăi în Lume

Cuprins

I Chemarea

II Lipsa permisului

III Când Dumnezeu m-a aruncat în chilie

IV Prima zi

V Sâmbăta la psiholog

VI În Athos nu sunt oglinzi

VII Prima spovedanie

VIII Chilia

IX Gheronda

X Cei trei piloni

XI Ucenicul şi ucenicia

XII Gura de aer

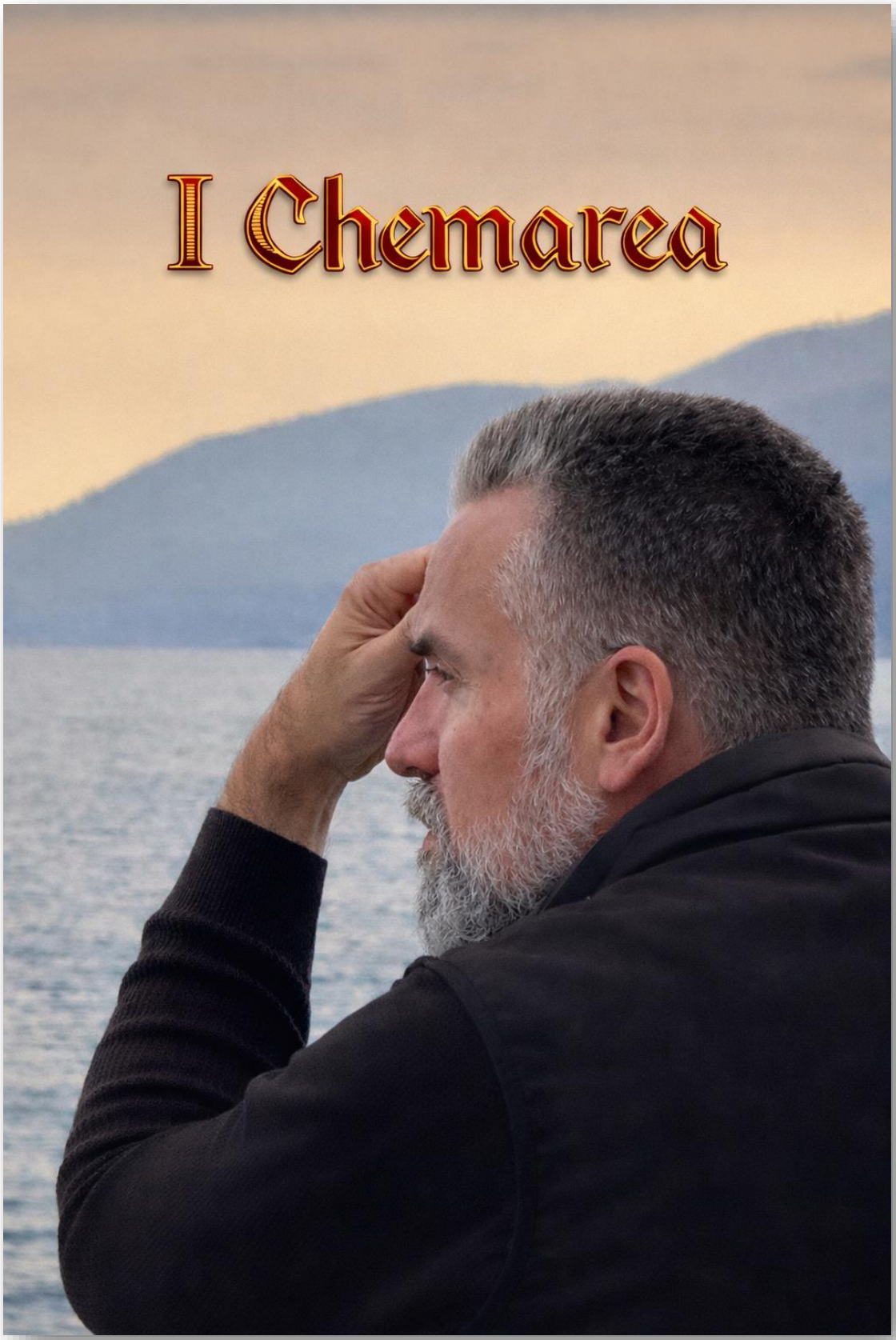
XIIII Iubirea aia mare

XIV Ultima zi ?

XV De ce şi cum vii la Athos

XVI Spre casă

I Chemarea

CAPITOLUL I – Chemarea

Mă certasem cu Oxana, dar nu fusese o ceartă, ci o desprindere lentă, aproape chirurgicală, ca atunci când cineva îți scoate un organ bolnav fără să ridice vocea, fără să te sperie, dar lăsându-te gol pe dinăuntru. Nu mai era nimic de negociat între noi, iar asta am simțit din prima clipă, din felul în care nu m-a privit ca pe un bărbat cu care se luptă, ci ca pe un copil pe care nu-l mai poate ține de mână. Nimic nu te pregătește pentru furia unei femei care te-a iubit și care, într-o zi, decide că dacă mai rămâne lângă tine va muri pentru amândoi. Discuția a fost rece, precisă, fără emoții afișate, fără acuzații, fără dramă, iar tocmai lipsa acestei drame a făcut-o definitivă. Mi-a spus doar atât, cu o liniște care m-a dezarmat complet: „Du-te la Athos[1]. E ultimul loc din lume care te mai poate vindeca.” Nu a adăugat nimic, nu a explicat, nu a cerut acordul meu, iar tăcerea care a urmat a fost mai grea decât orice ceartă purtată vreodată între doi oameni care încă mai speră.

Am râs, reflexiv, ironic, ca un bărbat care nu știe cum să reacționeze când i se spune adevărul direct în față. „Athos? Serios?”, am spus, ca și cum ar fi fost o glumă proastă, ca și cum mi-ar fi cerut să renunț la gravitație. Am început să vorbesc despre agendă, întâlniri, responsabilități, proiecte, clienți, bani, despre viața mea „importantă”, încercând să acopăr cuvintele ei cu zgomotul propriei mele voci. Ea a tăcut. Și atunci am știut. Pentru că o femeie care tace nu mai negociază, iar o femeie care nu mai negociază a plecat deja, chiar dacă încă se află în aceeași încăpere.

---

[1] **Athos este o peninsulă stâncoasă** în nord-estul Greciei, parte a Macedoniei Centrale și a peninsulelor Halkidiki, cu văi adânci și păduri dese, vârful Athon atingând 2.033 m. Se învecinează cu două peninsule: Kassandra la vest și Sithonia la sud-vest. Cunoscut ca „Sfântul Munte”, găzduiește de peste 1.500 de ani comunități monahale, mănăstiri și schituri.

Nu-mi amintesc ce s-a întâmplat după. Mintea mea a intrat într-o stare de ceață densă, ca după un accident. Nu știu dacă am strâns haine, dacă am încuiat ușa sau dacă mi-am luat telefonul conștient. Știu doar că, la un moment dat, eram în mașină, cu mâinile pe volan, cu respirația scurtă și cu un gol imens în piept. Drumul din față era gol, iar în mintea mea nu exista nicio destinație clară. Nu aveam GPS, nu aveam plan, nu aveam explicații pentru nimic. Doar un cuvânt care se repeta obsesiv, ca o comandă interioară imposibil de ignorat: „Du-te."

Am pornit fără să știu unde merg. Nu aveam nimic pregătit, nimic rezervat, nu cunoșteam pe nimeni, nu aveam bilet de vapor, nu aveam certitudini. Și totuși, ceva mă trăgea din viața pe care o crezusem solidă, ca o sfoară invizibilă legată de un punct din afara mea. Pentru prima dată după mulți ani, nu mai controlam nimic, iar lipsa acestui control nu era doar înfricoșătoare, ci și ciudat de eliberatoare. Apoi a venit panica practică, acea reacție târzie a omului obișnuit să funcționeze în sisteme. Am început să caut în telefon, febril, disperat, orice legătură posibilă cu Athosul, orice om, orice contact, orice fir de care să mă pot agăța. Apeluri peste apeluri, mesaje trimise în toate direcțiile, răspunsuri rare, reci, birocratice sau ironice. „Nu se poate." „Trebuie programare." „Nu așa." „Nu acum." „Nu pentru tine." Simțeam cum elanul inițial se izbește de un zid invizibil, construit din reguli, frică și neîncredere, iar pentru o clipă am fost foarte aproape să renunț, să întorc, să mă întorc în viața pe care o știam, chiar dacă mă sufoca.

Și exact atunci, telefonul a sunat. Un număr necunoscut. Am răspuns fără să spun nimic. Vocea de la celălalt capăt a spus un singur cuvânt, grav, sec, fără politețe și fără explicații: „Vino." Apoi conexiunea s-a întrerupt. Nu mi-a cerut numele, nu m-a întrebat cine sunt sau ce caut, nu a verificat nimic. A fost o poruncă, nu o invitație. Am rămas nemișcat câteva secunde, cu telefonul în mână, tremurând nu de frică, ci de recunoaștere. Vocea aceea nu părea omenească. Era ca o lamă care taie aerul și

spune „ajunge”. Am tras pe dreapta, mi-am sprijinit fruntea de volan și am plâns pentru prima dată fără să mă ascund, fără să mai fiu bărbatul care știe, care controlează, care rezolvă. Se rupea în mine o armură groasă, construită în ani de orgoliu, de autosuficiență, de fugă de adevăr, iar prin fisura aceea, pentru prima dată după mult timp, Dumnezeu intra nu ca o explozie, ci ca o lumină subțire, inevitabilă.

Drumul a devenit apoi o transă. Trupul conducea, dar în interior se ducea un război între omul care credea că știe tot și sufletul care nu mai știa nimic, între vocea veche care repeta „nu ai timp” și una nouă, aproape imperceptibilă, care spunea „acum e timpul”. Când am ajuns în Ouranopoli[2], portul care separă lumea noastră de lumea athonită mi s-a părut ireal, ca o poartă prost mascată între două realități. Alergam cu pașaportul în mână și cu inima strânsă ca un animal speriat, fără rezervări, fără documente, fără garanții, dar cu o certitudine inexplicabilă că nu venisem de capul meu. Toți spuneau că nu se poate, că ai nevoie de programări, de binecuvântări, de telefoane făcute din timp. Eu aveam o singură voce. Una care spusese „vino”.

Mai târziu aveam să aflu cine fusese acea voce: un călugăr din **Kapsala**[3], iconar, pictor de tăceri, un om cu ochii verzi și mâini de artist, un profet blând care avea să-mi deschidă ușile unei lumi pe care o căutasem toată viața fără să știu. Când l-am văzut, am știut fără să fie nevoie de explicații. El fusese chemarea. Nu știu cum

---

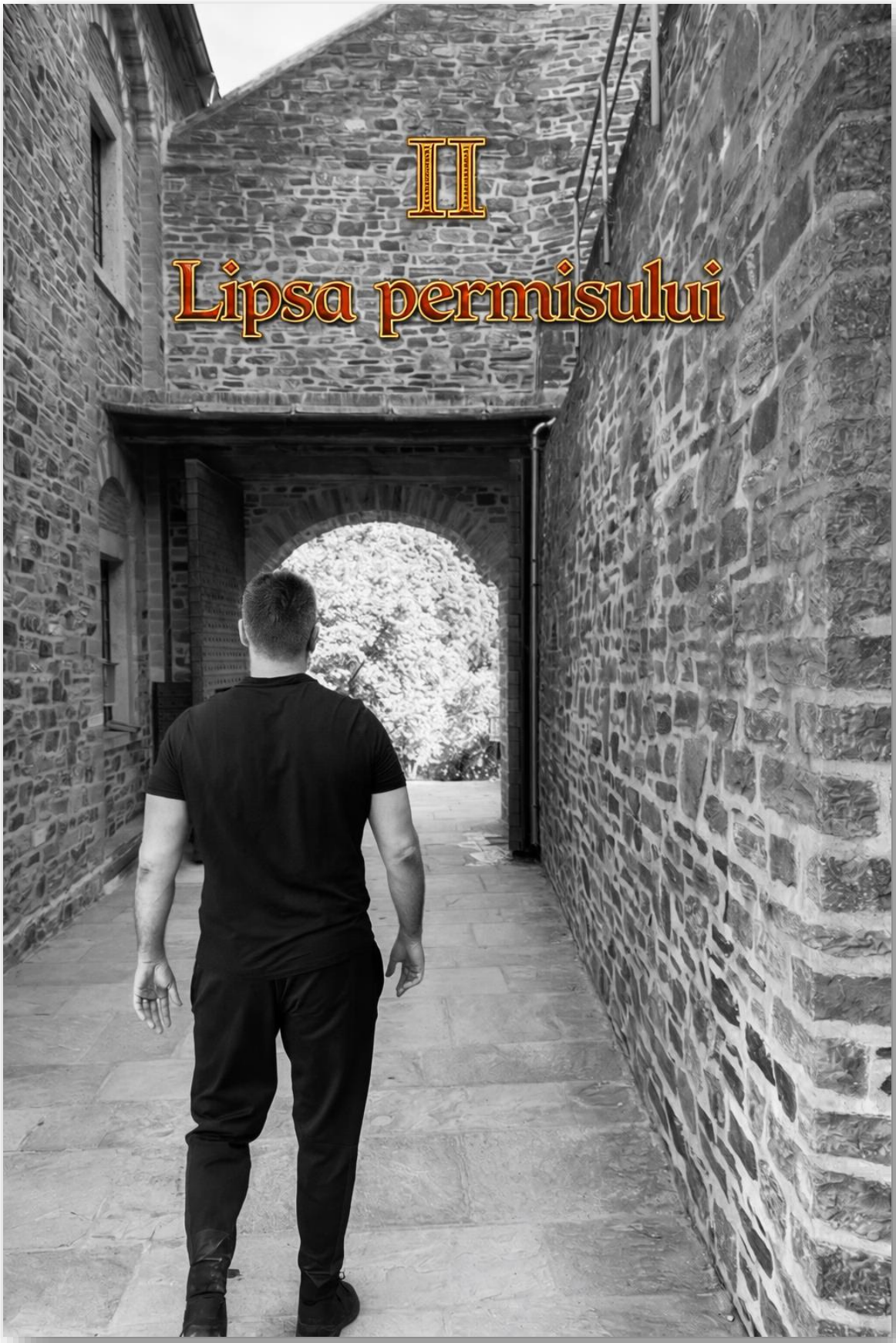
[2] **Ouranopoli**, situat în nord-estul peninsulei Halkidiki, este poarta principală către Sfântul Munte. Numele său în greacă înseamnă „Orașul Cerurilor”, iar localitatea servește drept punct de plecare al bărcilor către mănăstirile athonite.

[3] **Kapsala** este o regiune a Sfântului Munte, situată pe versantul estic al peninsulei Athos, între mare și pădurile montane. Zona se întinde de-a lungul coastelor stâncoase și a căilor de acces spre chiliile și schiturile din apropiere, fiind un punct de legătură între viețuirea monahală de la mare și culmile interioare ale muntelui.

funcționează chemarea și nu știu de ce unii o aud și alții nu, dar știu sigur că nu eu am ales Athosul.

Athosul m-a ales pe mine, iar în clipa aceea toate planurile mele s-au prăbușit ca niște jucării stricate. Și pentru prima dată nu am mai negociat. Am acceptat. Am mers înainte**.**

Și am spus: „Facă-se, Doamne, voia Ta!”

II
Lipsa permisului

CAPITOLUL II – Lipsa permisului

Cu ceva vreme înainte de acest drum, înainte ca ideea plecării să prindă formă sau nume, apăruse în mine un fenomen ciudat, tulburător, aproape rușinos de recunoscut: intram tot mai greu în Biserică. Nu din revoltă declarată, nu din gesturi spectaculoase, ci dintr-o respingere tăcută, organică, ca atunci când corpul refuză un aliment pe care altădată îl asimila fără probleme. Mi-era dificil să rămân la liturghie până la capăt, mă simțeam străin între icoane, obosit de mirosul de tămâie, iritat de repetiția ritualului. De multe ori asistam la slujbe din afara bisericii, sprijinit de zid, cu mâinile în buzunare, iar în mine se năștea o dorință aproape fizică de a pleca, de a ieși la aer, de a scăpa. Mintea mea, mereu vigilentă și mereu gata să construiască explicații, îmi șoptea că tot acest edificiu bisericesc nu este decât o mare minciună istorică, o construcție sofisticată care, pornind dintr-o experiență vie, autentică, se transformase de-a lungul secolelor într-o ideologie de putere, într-un mecanism de control, într-un instrument politic folosit de unii și de alții pentru a conduce, a domina, a aduna, a subjuga. Gânduri. Doar gânduri, îmi spuneam. Dar gândurile acestea aveau greutate, mușcau din mine, îmi otrăveau liniștea și mă îndepărtau, pas cu pas, de un centru pe care nu mai știam dacă îl recunosc sau nu.

În 2019 a murit tata. Și moartea lui a fost o falie reală în structura mea interioară. Imediat după, am avut senzația clară că nu mai fac contact cu realitatea așa cum o făcusem până atunci. Tata fusese mare, imens — nu pentru că fusese tatăl meu, ci pentru că fusese tată pentru generații întregi de oameni. Ca pedagog, formase caractere, nu doar profesioniști. „Dom’ profesor” nu era o formulă de politețe, ci un titlu rostit cu respect autentic. La înmormântarea lui au venit sute de oameni. I-am zărit, când am întors sfios privirea de lângă catafalcul care mergea agale pe ulițele

satului copilăriei lui, spre cimitirul unde erau îngropați bunii și străbunii. Atunci încă nu plângeam. Eram gol. Amorțit. Ca și cum mintea mea refuza să accepte evidența.

Chiar a doua zi după înmormântare, printr-o coincidență crudă sau poate perfect rânduită, drumurile m-au dus la Ierusalim, într-o deplasare profesională. Firește că am ajuns și la Mormântul Sfânt, să-i aprind o lumânare. Și abia acolo, în fața pietrei reci, într-un spațiu în care moartea și viața se ating într-un mod aproape insuportabil, lacrimile au început să-mi șiroiască pe obraji. Atunci am știut. Atunci am conștientizat cu adevărat că tata nu mai este. Și tot atunci am știut, cu o certitudine care nu venea din rațiune, că va rămâne viu pentru mine, pentru noi toți, prin tot ce a lăsat în urmă. Oxana era lângă mine. „Să-l ții bine, să nu cadă, ne va fi greu să-l ridicăm dacă se prăbușește", a spus unul dintre călugării greci care păzeau Mormântul Sfânt. Cuvintele acelea au căzut peste mine ca o profeție. M-am recules încet, am aprins o altă lumânare și m-am rugat pentru el. A doua zi am înotat în Mediterană, la Tel Aviv. Era iulie, o vară toridă. Am înotat mult, până departe, spre zare, cu un gând vag, rușinos și violent: am vrut parcă să mor. M-am întors cu greu la mal. Și am mers mai departe. Pentru că asta făceam întotdeauna.

În toamna aceluiași an, în septembrie, printr-un concurs de împrejurări care acum nu-mi mai pare deloc întâmplător, aveam să ajung pentru prima dată în viața mea la Athos. Drumul a fost mijlocit de unul dintre membrii familiei extinse, un bărbat care alesese calea preoției și ajunsese sus, în treptele ierarhice ale Patriarhiei Române. M-am bucurat când mi-a indicat Athosul, deși nu știam exact de ce.

Odată ajuns, am primit indicații să mă cazez în **Ierissos**[4] – orașul „înțelepților”, un orășel din partea nord-vestică a peninsulei Athonite, unul dintre porturile de unde se pleacă spre Athos. Cei care au mai fost știu însă că acesta este și sectorul cu cea mai dificilă navigație, din pricina curenților. M-a întâmpinat Iorgoss, un bărbat vânjos și blând, profesor de istorie și geografie, om cu inimă largă, care închiria camere pelerinilor, așa cum fac mulți localnici din zonă. M-a primit călduros și mi-a oferit una dintre camerele vilei în care locuia împreună cu familia. Eu, rucsacul meu și liniștea nopții.

Noaptea a fost scurtă, cu un somn agitat. Dimineața am petrecut-o pe terasa camerei, cu vedere spre drumul principal al localității. După ce mi-a înmânat un sandwich uriaș, servit printre plante exotice și palmieri care străjuiau terasa, alături de numeroasele pisici ale cartierului, Iorgoss a avut amabilitatea să mă conducă la portul din Ierissos. De acolo urma să plec spre Vatopedi, unde mă aștepta părintele cu care aveam stabilită întâlnirea.

Permisele de intrare (*diamonitirion*) se distribuiau chiar pe chei, de către un bătrân grec, ușor ursuz și apatic, dintr-o mașină mică, roșie, acoperită de praf și cu o vechime respectabilă. M-am așezat la coadă, alături de ceilalți pelerini programați. Era prima mea întâlnire cu Athosul; nu cunoșteam nici reguli, nici rânduieli, nici legi.

Ajuns la fereastra deschisă a mașinii, omul a ridicat din umeri: „No paper!”. Am sunat precipitat pe cel care îmi trimisese înscrisul și care mă asigurase că voi intra.

---

[4] **Ierissos este un orășel situat pe coasta de nord-est a peninsulei Athos,** pe versantul mării Egee, servind ca unul dintre principalele puncte de acces terestru și maritim spre Sfântul Munte.

Răspunsul a fost sec: „Ai întârziat o zi, Cezar. Permisul este valabil doar pentru ziua în care este emis. Vedem ce putem face mâine.”

Și iată-mă rămas în Ierissos, privind lung după vaporul plin de oameni care tocmai pleca, singur, alături de un câine imens, maro, apărut de nicăieri, care se lipise de mine parcă să mă vegheze și să-mi țină de urât. M-am așezat trist pe o stâncă, lângă mica plajă de lângă port, convingându-mă că poate nu aceasta este calea mea, că nu sunt bine primit.

De nicăieri, parcă ieșit din valurile mării, un grec smead, de vârstă mijlocie, a apărut ținând o caracatiță pe care o izbea cu îndârjire de o piatră, ca s-o fragezească. Un spectacol neașteptat, care mi-a mai înseninat inima. L-am sunat pe Iorgoss și l-am rugat să vină să mă ia pentru încă o noapte în bătrânul orășel.. Ziua și noaptea au trecut repede, iar lucrurile administrative s-au rezolvat astfel încât a doua zi să pot fi prezent pe vaporul cu pricina. Bucuria a fost cu atât mai mare, după încercările prin care trecusem.

Am învățat atunci, dintr-un foc, câteva lucruri esențiale despre Athos: călătoria și cererea pentru permisul de acces trebuie făcute din timp – cu trei-patru săptămâni înainte – pentru ca totul să fie în regulă; data de intrare este una singură, cea înscrisă pe *diamonitirion*[5], nu alta. Și poate cel mai important lucru, trăit de mulți pelerini:

---

[5] ***Diamonitirion*** este permisul oficial de intrare în Muntele Athos, eliberat pelerinilor pentru a putea accesa Sfântul Munte și mănăstirile sale. Documentul are o valabilitate limitată (de regulă 4-10 zile) și precizează numărul de zile, mănăstirile vizitate, precum și tipul pelerinului (bărbat, grup, turist religios). Obținerea lui presupune rezervare prealabilă și aprobarea autorităților athonite, iar pelerinii trebuie să-l prezinte la fiecare punct de control la intrarea în regiune, atât pe uscat, cât și la îmbarcarea pe bărci. Diamonitirionul funcționează ca un pașaport

aceste drumuri vin adesea cu încercări și ispite. Toate trebuie întâmpinate cu răbdare și credință.

Mergem, totuși, în Grădina Maicii Domnului. Iar Ea are grijă de noi toți: fie ne cuprinde în îmbrățișarea Ei, fie ne pune să așteptăm. Întotdeauna știe mai bine de ce și cum. Toate sunt spre folosul nostru.

Îmi amintesc cum am ajuns aproape pe nesimțite în Dafni, portul central, apoi într-un microbuz care m-a dus până la **Vatopedi**[6] și, de acolo, mai sus, pe jos, spre chilia Sfântului Ipatie. Acolo am și înnoptat, alături de alți zece-douăsprezece bărbați, într-un dormitor comun, la demisol. Era o austeritate care nu mă deranja, dar nici nu mă mângâia.
Țin minte și acum prima întrebare și primul răspuns primit pe acest teritoriu sfânt:
— „Ce să fac și ce să nu fac?”
— „Să faci ascultare. Atât.”

A doua zi am făcut un tur al Sfântului Munte. Cu moartea tatălui încă atârnând grea în mine, nu-mi amintesc aproape nimic din acel drum. Ca prin ceață. Țin minte doar că părintele, impunător ca un munte, ne-a pus pe toți cei din microbuz să rostim cu voce tare Rugăciunea inimii. Peste ani aveam să-l întâlnesc pe holurile facultății de

---

spiritual și administrativ, garantând respectarea regulilor stricte ale viețuirii monahale.

[6] *Vatopedi* este una dintre cele mai vechi și mari mănăstiri athonite, fondată în secolul al X-lea, situată pe coasta de est a peninsulei Athos. Renumită pentru biblioteca sa impresionantă, icoanele și relicvele sacre, mănăstirea este un centru spiritual major, condus astăzi de starețul Efrem, și funcționează ca un adevărat model de administrare monahală, combinând viața duhovnicească cu activități economice și meșteșugărești tradiționale.

teologie pe care o urmez astăzi, în calitate de preot profesor. O lume mică, lumea lui Dumnezeu.

Două momente însă nu le pot uita din această primă incursiune în Athos. Binecuvântarea primită de la cel trecut la cele veșnice, părintele Iulian Prodromitul, și priveghiul de Sfinții Mihail și Gavriil, din a doua noapte. Ca un semn venit de dincolo, ca o pecete pusă peste slujba tatălui meu, Mihail. Ambele momente au avut o însemnătate uriașă: nodul din gât și lacrimile care au curs necontrolat în clipa în care am intrat în încăperea părintelui Iulian, și stările amestecate — de la furie la oboseală, de la încântare la epuizare — care m-au străbătut în noaptea priveghiului.

Spre dimineață, în timpul privegherii de la chilia Sf. Ipatie, simt un cot discret în coaste. Era părintele stareț, gheronda. Îmi spune scurt: „Vino!”.

Parcurg grăbit culoarele înguste ale schitului, trec pe lângă trapeză și intru într-o încăpere unde, la loc de cinste, trona icoana Maicii Domnului.

„Ia spune!”, zice.
„Ce să spun, Părinte?”, răspund eu.

Mă măsoară din cap până-n picioare, simt instant o radiografiere, apoi rostește cuvinte simple, dar adânci, ale unui om în care descopăr nu doar un duhovnic, ci un adevărat cărturar, un erudit nu doar în ale teologiei – cum rar mi-a fost dat să întâlnesc. Cu un ochi, surprind prin fereastra îngustă primele raze ale dimineții.

La un moment dat, în punctul culminant al discuției, îmi vorbește parcă rupt din context despre o mașină de tocat primită cadou. Mă întreabă ce cred că se află în cutie.

„Mașinăria, Părinte.”
„Și mai ce?”
„Atât.”

Atunci îmi spune că oamenii, de regulă, aruncă manualul de utilizare imediat ce deschid cutia. Îi răspund că nu e nevoie, că mecanismele sunt atât de intuitive încât până și un copil le poate folosi. Dă din cap dezaprobator și adaugă că exact la fel de neatenți suntem și după venirea noastră pe lume. Iar când ajungem oameni în toată firea, uităm că avem un manual de utilizare al vieții: Sfânta Scriptură.

Tac. Nu mai am ce răspunde.

Îmi dă dezlegare după spovedanie și plec mângâiat de soarele care invadase deja încăperea. Era aproape ora șapte dimineața, după o priveghere de zece ore.

Și, desigur, drumul de întoarcere spre casă, după două nopți petrecute acolo, prin pâraiele ivite peste noapte în pădurea ce cobora spre Vatopedi, iscate de ploile torențiale. O coborâre grea, udă, tăcută. Realizasem, până în acel moment, că în loc să caut cu adevărat duhovnicia, nu făcusem decât să bifez obiective turistice cu etichetă spirituală: Ierusalim, Athos, apoi Iordania, într-o încercare inconștientă de a valida scuza propriei lipse de viață lăuntrică.

În plus, căutările și curiozitățile mele de atunci alunecau tot mai accelerat spre orientalism și sincretism: amestecuri nefericite de convingeri orientale, legi ale naturii și fragmente convenabile din Ortodoxie sau din panteism – o alăturare comodă, dar falsă, a unei pretinse „evlavii” față de mai mulți dumnezei.

Nu contest niciuna dintre căile spirituale asumate de omenire de-a lungul culturii și civilizației sale. În cazul meu însă, trezirea a fost simplă și firească: mi-am adus aminte că sunt botezat ortodox. Aveam să înțeleg mai târziu că această Taină, una dintre cele șapte ale Ortodoxiei, este o lucrare vie, dinamică, care ne însoțește ca o pavăză, ca o armură, pe tot parcursul vieții.

Repet: este suficient să ne aducem aminte că suntem botezați ortodocși. Multe dintre aceste căutări nu sunt altceva decât forme subtile de fariseism. Calea nu este una exterioară, ci lăuntrică. Da, locurile pot ajuta, pot susține sau potența căutarea ori vindecarea, dar drumul este personal, interior și adânc.

Aceasta a fost prima mea întâlnire cu Athosul. Sincer, m-am întors mai amestecat decât plecasem. Nu vindecat. Nu lămurit. Ci mai tulburat, mai fragmentat, mai conștient de ruptura din mine. Și poate tocmai de aceea, fără să știu, Athosul nu mă lăsase încă să plec.

III

Când Dumnezeu m-a aruncat în chilie

CAPITOLUL III –
Când Dumnezeu m-a aruncat în chilie

Știi când începi să contezi? Când crezi din toată ființa ta că nu mai contezi.
Kenoza este taina coborârii lui Dumnezeu până la limita omului, fără a-Și pierde Dumnezeirea, ci ascunzându-Și slava din iubire. Nu este o slăbire a firii divine, ci o putere ținută în frâu, o retragere voită a strălucirii pentru ca omul să poată privi fără să ardă. Dumnezeu nu intră în istorie cu zgomot, ci cu tăcere; nu cu forță, ci cu trup; nu cu tron, ci cu iesle. Se lasă flămând, obosit, rănit, batjocorit, nu pentru că nu poate altfel, ci pentru că așa iubește. ***Kenoza*** este refuzul spectacolului, refuzul dominației, refuzul impunerii. Este acceptarea limitelor, a ascultării, a Crucii, până la capăt. Acolo unde omul caută să urce prin afirmare, Dumnezeu coboară prin smerenie. Și tocmai în această coborâre se arată adevărata slavă. Pentru om, *kenoza* nu este o teorie, ci o chemare: să se golească de sine, de orgoliu, de zgomot, de falsa evlavie, pentru a face loc lucrării lui Dumnezeu. Drumul nu este exterior, nu este al acumulării de experiențe sau al bifării de locuri sfinte, ci unul lăuntric, adânc, tăcut. Dumnezeu nu se întâlnește în exces, ci în lipsă; nu în putere, ci în renunțare. *Kenoza* rămâne cheia paradoxului creștin: pierzând, câștigi; coborând, urci; murind, trăiești.

Am plecat spre Athos nu ca un pelerin așezat, ci ca un om ajuns la limita propriilor explicații, obosit de sine și de toate încercările de a se repara singur. Mergeam acolo cu gândul limpede și, în același timp, disperat că este ultimul loc care mai poate face ceva pentru mine. Așa spusese Oxana, fără emfază, fără dramatism, aproape ca pe un fapt banal: „Du-te la Athos.” Iar eu țipasem. Nu la ea, nu la cineva anume, ci în mine, cu un strigăt surd, adunat din prea multă neputință.

Înainte de plecare, sunasem pe mulți. Căutasem confirmări, permisiuni, cuvinte mari sau soluții rapide. La unii nu răspunsese nimeni. La alții răspunsese doar politețea. O singură voce, însă, îmi spusese ceea ce avea să devină axul întregii călătorii. Simplu. Fără explicații. Fără promisiuni. „Vino.” Atât. Și am venit, fără să știu exact ce caut și fără să fiu sigur că voi găsi ceva.

Drumul până în Ouranopoli a fost o formă de neliniște continuă. Am mâncat neîncetat, aproape compulsiv, ca și cum mă pregăteam pentru o lipsă iminentă. De parcă, dincolo de granița aceea simbolică, nu ar mai fi existat hrană, siguranță sau întoarcere. Era o foame care nu ținea de trup, dar care se manifesta prin el. Mâncam ca să acopăr frica, ca să amân întâlnirea cu mine însumi.

Ajuns acolo, totul a început să se așeze într-o ordine care nu îmi aparținea. Prima indicație a fost să mă cazez la Stellios, un prieten de-al lui. Apoi să mănânc la Kokkinos, singurul restaurant din oraș care îți dă senzația de acasă, deși nu ai mai fost niciodată acolo. Să las mașina în parcarea centrală, 18 euro pe zi. I-am spus, aproape reflex, că banii nu sunt o problemă. A zâmbit ușor. Știa deja. Nu pentru că aș fi avut bani, ci pentru că nu acolo era problema. Era bogat în Dumnezeu și se vedea în felul firesc în care lucrurile se așezau în jurul lui.

„Aștepți o noapte și o zi.” Permisul urma să se elibereze mâine. Indicații scurte, aproape seci, dar în care era o blândețe care liniștea. Nimic de explicat. Nimic de negociat. Doar de făcut.

Ouranopoli era, dintr-odată, plin de bărbați. Numai bărbați. La oficiul de eliberare *diamonitirion*, cozi lungi, tăceri apăsate, documente, priviri coborâte. Permisul se ridica doar fizic. 25 de euro. Când am întins buletinul, mâna îmi tremura ușor, fără

să pot spune exact de ce. Poate pentru că, pentru prima dată după mult timp, nu mai controlam nimic.

După ce am primit hârtia aceea mică, am simțit nevoia să mă opresc. Am mâncat o plăcintă cu dovleac pe malul Egeei, privind apa care părea complet indiferentă la zbuciumul meu. Lidia, o moldoveancă sadea, mi-a recomandat în cea mai curată română un mic dejun englezesc. Probabil mă confundase cu vreun lord rătăcit, după statură și figură. Nu avea de unde să știe că eram supărat până la Dumnezeu. Dar zâmbetul ei, simplu și cald, părea să țină loc de lumină pentru mulți pelerini de multă vreme.

Biletul de vapor a venit greu. Nu aveam programare. „Merge și așa” — ideea care avea să-mi fie, încet-încet, smulsă din carne. Credința nu e despre improvizație. Nu e despre noroc. Este despre ordine, despre disciplină, despre a te așeza la rând. Șeful oficiului portuar făcea ordine cu o severitate care nu admitea replică. Primele fețe monahale apăreau, tăcute, limpezi, fără grabă.

Vaporul a adunat oameni foarte diferiți. Unii veneau pentru prima dată, cu emoția aceea aproape copilărească. Alții veneau pentru a nu știu câta oară. Și mai erau unii care, aveam să înțeleg mai târziu, veniseră ca să rămână pentru totdeauna. Traversarea a durat peste o oră. Marea, când blândă, când grea, părea să cearnă gândurile fiecăruia.

Dafni. Portul. Aceeași austeritate. Poliția. Călugării. Autobuzul nu mai vine. Vocea plictisită a părintelui la telefon. „E semnal pe munte.” Al doilea Iorgos, șoferul. Microbuzul. Drumul de 17 kilometri până la **Kareys**[7]. Praful. Curbele. Așteptarea.

Întâmpinarea a venit simplu. Andrei, cu râsul lui deschis. Dan. Florin, mai ales Florin. Tăcut, atent, cu ochii mici și pătrunzători. Mă privea fără să spună nimic, ca și cum citea ceva ce eu încă nu știam despre mine. Aveam să aflu mai târziu de ce. Atunci, încă mai purtam în mine ultimele straturi de aroganță și ignoranță. Ultimele.

O Toyota Hilux cu benă. Curmale împărțite între noi. Drumul alb, aproape ireal, care se desprindea din cel principal și o lua într-o direcție care părea să nu ducă nicăieri. Materiale aruncate. Lemne vechi. Bușteni. Pietre. Și, dintr-odată, în mijlocul acestui peisaj aspru, o deschidere largă, în care trona șantierul unei biserici abia începute. O fundație, ziduri neterminate, un amestec de ordine și abandon. Impactul vizual a fost puternic, aproape brutal. M-am oprit instinctiv. Ceva din mine se așteptase la altceva: la o liniște desăvârșită, la un loc „gata”. În schimb, eram întâmpinat de o lucrare neterminată, de un început care părea suspendat în timp.

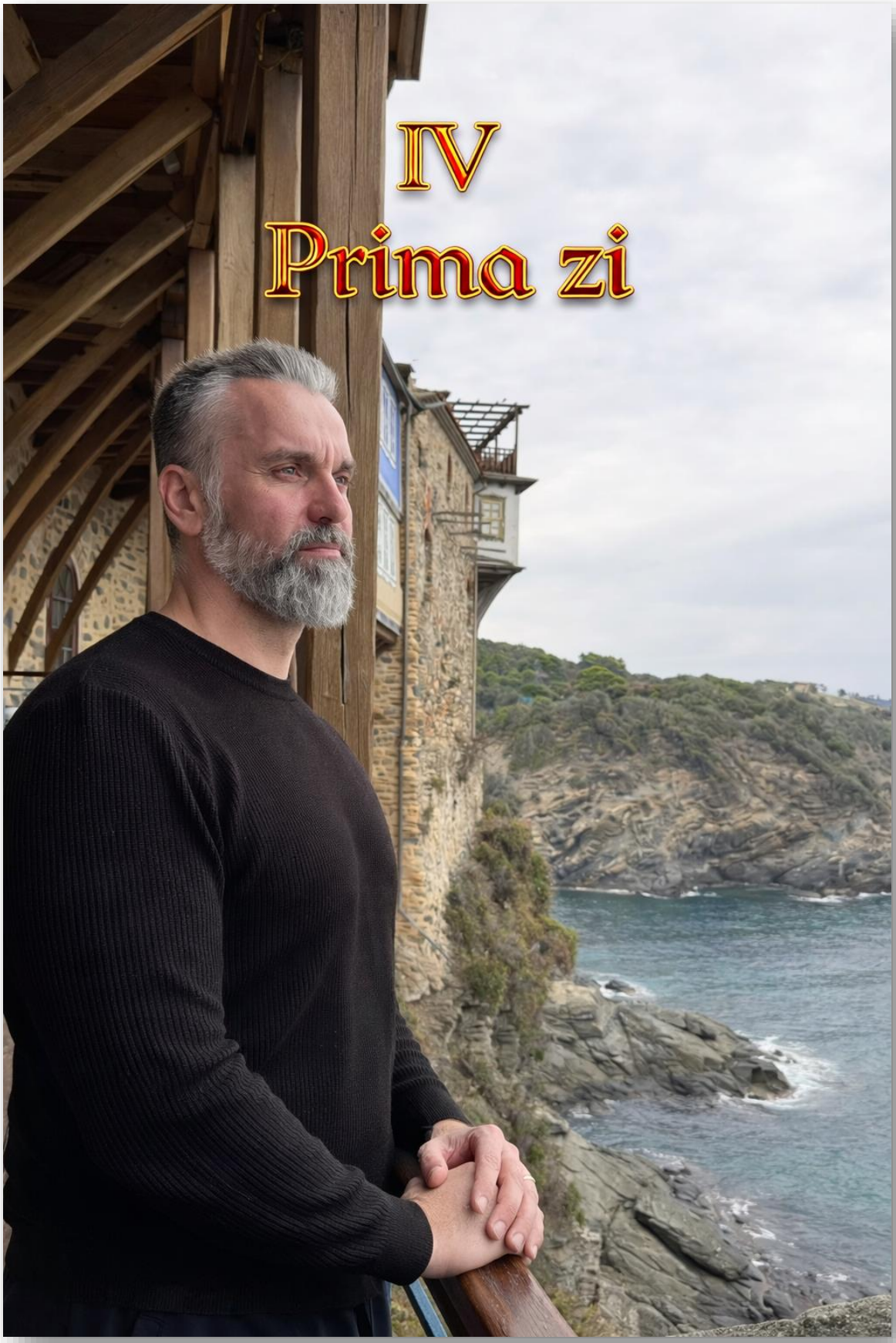
Aveam să aflu mai târziu că acel șantier nu era deloc la început. Că totul începuse cu mai bine de doisprezece ani înainte. Atunci am înțeles, fără să pot formula clar, că Athosul nu te întâmpină cu răspunsuri, ci cu oglindiri. Iar ceea ce vedeam acolo,

---

[7] **Kareys este satul administrativ central și efectiv „capitala” Sfântului Munte Athos, situat pe coasta de vest a peninsulei.** Este centrul de coordonare al întregii comunități athonite, locul unde se află autoritățile care eliberează permisele de acces (diamonitirion) și de unde se organizează transportul către mănăstiri și schituri. Numele său derivă din grecescul „Κάρης”, care poate fi interpretat ca „orașul cerurilor”, reflectând rolul său spiritual și logistic în viața pelerinilor și a călugărilor.

în mijlocul chiliei, era exact ceea ce purtam și eu în mine: o construcție începută, abandonată, reluată, răbdătoare. Și am știut, pentru prima dată fără teamă, că,

venisem unde trebuia.

IV
Prima zi

Capitolul IV – Prima zi

După ce ajung la chilie, îmi las bagajul la intrare aproape instinctiv, fără să mă uit în urmă. Băieții din mașină dispar care încotro, fiecare cu treaba lui, fără explicații, fără gesturi de rămas-bun. Rămân singur. Intru. Cobor câteva trepte și mă așez pe un scăunel mic de lemn, în trapeză – locul de luat masa al chiliei. Și tac. Nu din evlavie asumată, nu dintr-o rânduială învățată, ci pentru că nu mai am nimic de spus.

Chilia este mai mult decât frumoasă. Este o bijuterie vie, lucrată în timp, cu răbdare, cu discernământ. Vechiul se împletește firesc cu noul: icoane de secole stau alături de grafica în creion cu sfinți, desenată cu o mână sigură, atentă, ca o rugăciune trasată pe hârtie. O perdea mare este trasă pe o latură; aveam să aflu că în spatele ei se află paraclisul, locul unde se săvârșește zilnic rânduiala. Mesele sunt rotunde, din lemn, lucrate manual, simple și adevărate, fără nimic ostentativ. Ferestrele, din lemn masiv, deschid două lumi opuse și, în același timp, una singură: în dreapta, Athosul, în toată măreția lui tăcută; în stânga, marea, largă și indiferentă.

Sunt într-o pădure, departe de orice reper familiar. Și chiar dacă aș vrea să plec, n-aș ști pe unde. Drumul pare să fi avut un singur sens, fără întoarcere: spre aici.

Întreaga proprietate este așezată pe cinci terase, săpate până la stâncă, raclate cu buldoexcavatorul, ca o luptă directă cu muntele. Jos, un gard solid de piatră marchează hotarul. Peste tot sunt bazine și bazinete pentru colectarea apei. Apa, aveam să învăț rapid, este o problemă reală în Athos. Nu curge de la sine. Se adună, se păstrează, se respectă. Aveam să învăț s-o folosesc cu măsură, atât în consum, cât

și în igienă. Urmează o primă linie de pomi fructiferi: lămâi, portocali, portocali pitici, smochini. Apoi un bazin mare de captare a apei, desenat într-o linie sinuoasă, sprijinit pe un zid impresionant, înconjurat de măslini, specificul locului.

Mai sus, terasa principală: chilia mare, cu zece camere, și o clădire secundară, unde locuiesc și astăzi muncitorii – mulți dintre ei albanezi, ultimii pietrari ai Athosului. Fundația bisericii domină spațiul. Aveam să aflu imediat că sub ea se află o altă biserică, mai veche, care trimite parcă spre vremurile primelor persecuții creștine, din secolele III–VI. Lângă ea, o groapă lăsată special neacoperită: prima „încăpere" în care au viețuit primii călugări de aici. **Gheronda**[8] a lăsat-o deschisă, ca să arate de unde a început totul.

În lateral, suspendată parcă în aer, grădina de legume, care își schimbă culorile și culturile de mai multe ori pe an. În spate, magazia de lemne. Pe ultima terasă, magazia de materiale și centrala pe motorină, care alimentează întreaga chilie cu curent electric și căldură. Pe coama de la marginea pădurii și de-a lungul drumului de acces, o colecție întreagă – dacă pot spune așa – de pietre masive, bârne din chilii părăsite, cărămizi recuperate, blocuri de marmură care urmează să fie folosite în lucrare. Deasupra lor, uscătoria de rufe. Și, mai sus, ceea ce noi am numi în glumă

---

[8] Gheronda este termenul grec folosit pentru a desemna un părinte duhovnicesc bătrân, cu experiență și autoritate spirituală în viața monahală athonită. Cuvântul înseamnă literal „bătrân" și desemnează un mentor duhovnicesc, ghid al sufletelor și al practicii ascetice, capabil să ofere sfaturi, binecuvântări și îndrumare pentru mântuire. În Athos, gheronda este respectat nu doar pentru vârsta sa, ci mai ales pentru înțelepciunea acumulată, discernământul duhovnicesc și capacitatea de a modela viața spirituală a pelerinilor și a ucenicilor. Prezența sa echivalează adesea cu o autoritate morală și spirituală supremă în cadrul chiliilor și mănăstirilor.

„Dedemanul”: o vastă întindere de materiale de construcții și resturi, neinventariate, nearanjate, dar pline de potențial.

Cobor din nou scările de marmură ale prispei care adăpostește sala de mese. Cortina mare stă trasă într-o parte. Mesele mici, rotunde, ca la țară, sunt ordonate impecabil. Totul respiră curățenie, simplitate, rânduială. Și atunci apare un om, de nicăieri, din interiorul chiliei. Nu aveam să-l mai văd vreodată. Mă întreabă de când sunt. „De azi. Plec mâine.” Zâmbește scurt. „Hai să-ți arăt pe aici!”

Mă conduce în subsol, în biserica de sub biserică. O lucrare absolut impresionantă. Tuneluri, catacombe, ziduri groase, răcoare. Și, aproape fără cuvinte, ajungem la osuar. Două rafturi, așezate cu grijă, pline de cranii ale călugărilor care s-au nevoit aici. Încăperea are un *oculus* – o deschidere rotundă în zid, prin care se vede marea. Ca un semn limpede că moartea nu este sfârșit, ci trecere. Omul se uită lung la cranii și spune o singură frază: „Acesta este adevărul.” Sunt primele cuvinte care mi se adresează în chilie. Îmi vine instant în minte **Sfântul Ilie Cleopa**[9]: „Să trăiți între două frici: frica de Dumnezeu și frica de moarte.”

Mă întorc. Apare părintele. Mă scrutează din cap până-n picioare. Mă întreabă dacă am ajuns bine. Are ochii verzi, mari, luminoși. Poartă o vestă neagră și ochelari rotunzi, de profesor de franceză. Știam deja că este pictor, iconar. Mâinile lui, cu degete lungi și subțiri, trădează asta. Îmi mai face o tură prin subteran. Îmi arată

---

[9] **Părintele Cleopa Ilie (1912–1998),** una dintre marile figuri ale spiritualității românești moderne. Cunoscut pentru viața sa de asceză profundă și pentru darul de a descoperi și ghida sufletele oamenilor, Părintele Cleopa a fost duhovnic la Mănăstirea Sihăstria și a avut un rol esențial în păstrarea și transmiterea tradiției monahale românești.

izvorul care curge pe dedesubt și unde se adună apa. Îmi arată vechea chilie în care trăia, acum adăpost pentru muncitori. Totul are o logică, o creativitate discretă: valea, marea, Athosul în zare, blocurile mari de piatră, livada, portocalii, zidurile de piatră, bazinele de apă. Cu o aroganță care încă mă locuia, îi cer să-mi arate unde se intră în apa rece, vorbesc trufaș despre gheață și rezistență. Zâmbește. Îmi spune că pot intra în orice bazin vreau. Apa de ploaie e rece, dar murdară. Renunț.

Intrăm în biserică. Mă pune să mă închin la icoane. Aura lui devine severă. Îmi cercetează fiecare gest. Spun că am venit pentru că nu mai pot intra în biserică, că nu mai pot face cruce. Spun că sunt obosit, că oamenii mă urăsc pentru că i-am pus la treabă. Mințeam încă. Dădeam vina pe ceilalți. Un fariseism trufaș, bine lustruit. Îmi spune calm că nu e așa. Că nu sunt atât de important încât să contez pentru a fi sancționat de autorități. Și râde complice.

Seara, băieții se aprind într-o discuție. Mă uit. Părintele îi lasă să stea peste „program”. Nu-mi vine să cred. Aud discuții despre terenuri, despre planuri, despre afaceri. Nu înțeleg mare lucru. Sunt invitat să stau cu ei, cocoțat pe pervazul de piatră al ferestrei, privind Athosul, prețios, tăcut.

După masa de seară, intru în colimatorul lor. Și numai din cauza aroganței mele. Florin, sub forma unui arhanghel. Dan și Andrei, la fel, veniți parcă să mă dezmembreze. „Și dacă te înjur, ce faci?”, spune unul dintre ei. Aveam să aflu mai târziu cine este Florin: fost bodyguard, recuperator, acum curățat, antreprenor, om așezat, care rezolvă probleme în loc să le creeze. Dan, complice fin în dialog, anticipând mereu, cu o nervozitate subtilă în glas. Andrei, vesel, furând vin la miezul nopții din magazia chiliei, potolit de Florin cu o vorbă grea, spusă de peste masă:

„Stăpânește monstrul ăla necurat dintre picioarele tale.” Privirea lui Andrei se retrage ca a unui câine certat.

Psihic, a fost o bătaie soră cu moartea. Un comitet de primire arhanghelic pe Athos. Și, providențial, părintele apare la un moment dat și spune: „Vă rog, băgați-L și pe Hristos în discuția voastră.” Discuția se calmează instantaneu. Apoi, către mine: „Știi de ce nu poți înțelege? Ești prea plin. De tine.” Îmi recomandă golirea. Curățarea. ***Kenoza***. A fost cu pace, într-un final — a doua zi, dis-de-dimineață, eram cei mai buni prieteni. Parcă ne știam de-o viață. Are Athosul acest dar: aliniază oamenii, indiferent de credință, porniri sau caracterul fiecăruia. Îi aliniază întru Hristos.

Prima mea noapte în Athos o petrec cu Dan în cameră. Camera are două lavițe din lemn, ceva inspirat din spiritul maramureșean. Este prima cameră de la ultimul cat al chiliei; deasupra capului, lutul văruit iese în broboane întărite din împletitura de răchită, elegant îmbinată cu traverse din lemn ars, lăsate la vedere pe toată suprafața mansardată. O fereastră mică, străjuită de perdele grele, țesute manual din cânepă, acoperă întunericul ce vrea să pătrundă în cameră — un întuneric straniu, dens, parcă viu. Deasupra patului, undeva la mijloc, tronează o cruce de un roșu intens, cu un Hristos răstignit în basorelief, ce pare să vegheze asupra noastră, a celor doi din cameră. Camera are o eleganță prețioasă, bizantino-românească. Clanța ușii, din lemn sculptat, are pe post de mâner o linguriță ingenios transformată în sistem de închidere. Pe toată suprafața ei sunt încastrate motive românești și ortodoxe, fericit amestecate.

Începe o conversație amicală cu Dan, colegul de cameră, despre vrute și nevrute, de la aghiasmă și credință până la principii de viață. Îi țin isonul până în momentul în care oboseala și emoțiile acumulate peste zi încep să mă doboare. Ca un soldat, Dan

încheie conversația noastră cu ultima frază: „Închide cercul. Să știi ce vorbești și cât vorbești. **Ca să nu mai bați câmpii.”**

Așa a început și așa s-a sfârșit prima zi.

V

Sâmbăta la psiholog

Capitolul V – Sâmbăta la psiholog

Noaptea a fost ciudată, dar liniștită. Nu liniștea aceea confortabilă, de odihnă deplină, ci una care te ține treaz înăuntru, chiar dacă trupul se odihnește. Athosul nu te adoarme, te așază. Dimineața a venit fără grabă, cu bătăi ușoare în ușă și cu un mic eșec personal: întârzierea la slujba de dimineață. Era sâmbătă. M-am ridicat brusc, cu sentimentul limpede că aici întârzierea nu e un detaliu, ci un semn. Băieții au apărut imediat. Trebuiau să plece în dimineața aceea. Se simțea deja desprinderea, ca o foaie smulsă dintr-un caiet.

Dimineața începe în chilie la ora șase, cu slujba **Utreniei**[10]. Mă supun programului, dar întârzii din prima zi. Mă simt rușinat. Și învăț o altă lecție mare: aici nu întârzii și nu lipsești dacă ești sub ascultare. La slujbă vii nemâncat și nebăut, doar spălat pe dinți.

Părintele mă inspectează de la prima oră și, din prima, mă pune să citesc psalmii la Utrenie. Greu. Foarte greu. Pentru că așa cum vorbesc și scriu, așa citesc: cu patos. Îmi temperează vocea. Îmi spune să cobor tonul, să citesc mai drept, mai liniștit, mai din inimă, nu din cap. Atunci mi se pune un nod în gât. Îmi dau lacrimile. Mă vedeam în psalmi, în toată durerea și suferința lui David. N-am mai putut. Pune mâna blând pe mine și mă scoate ușor din slujbă, în aerul răcoros al dimineții. Mă dă pe mâna ucenicului lui, un călugăr tânăr, care avea să-mi devină, în timp, ca un frate de cruce.

---

[10] **Utrenia – slujba de dimineață în Ortodoxie, din slavonul dobro utrŭ „bună dimineața**”, adaptată românește și păstrată ca simbol al identității religioase în fața influențelor habsburgice.

El urma să mă ghideze și să-mi facă introducerea practică în înțelesurile athonite și în ascultările mele din săptămânile ce aveau să urmeze.
Am mâncat un mic dejun athonit, simplu și adevărat: pâine, zacuscă, cafea, miere. Fără vorbe multe. Dau să ies spre dormitor, iar Florin mă oprește scurt, cu o grijă neașteptată: „Ai probleme cu stomacul. Să ai grijă de tine.” Ne îmbrățișăm. Îi mulțumesc pentru lecție. Nu mai este fioros ca în seara precedentă, când, din două replici, mi-a tăiat genunchii. Cum adică să răspunzi fricii cu aroganță? „Dacă mă înjuri… nu se știe.”
Prima ascultare de sâmbătă nu o voi uita niciodată: spart lemne. O magazie întreagă. Am început curând, printre muncitorii care porneau circularele zgomotoase, tăind blocuri mari de piatră pentru biserică, printre oameni care curățau bazine, tăiau crengi, cărau lemne. În grădină, ucenicul părintelui pregătea masa de prânz. Totul era scăldat într-o mireasmă de busuioc, pâine caldă și tămâie. Am primit un topor bont, parcă special ales. Am început anevoios, apoi din ce în ce mai înverșunat. Din mine a ieșit o furie veche, amestecată cu nevoia de a demonstra. Spre prânz, pielea de lângă unghii era deja ruptă, sângele curgea pe degete. N-am oprit. Transpirat leoarcă, am fost chemat la masă. Călugării se odihnesc la prânz o oră, ca să aibă putere pentru slujbele de noapte.

Gheronda s-a apropiat și m-a întrebat de ce sparg lemnele așa. I-am spus că așa știu. Mi-a dat, pe loc, o lecție uriașă: „Și nu te rogi când muncești?” Am tăcut. Nu făcusem asta niciodată. După-amiază, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, am început să lucrez rugându-mă. Aveam aripi. Parcă zburam. Râdeam și plângeam în același timp. Rugăciunea funcționează. Inclusiv ca combustibil. Din ziua aceea, magazia de lemne a fost botezată „cabinetul de psihologie”. Pentru că spartul lemnelor pe Athos este cea mai bună terapie pentru suflet. Din seria: e bun un psiholog în viața omului? Da. Dacă e ortodox.

După masă, tânărul ucenic m-a întrebat când sunt născut. „Pe 18 iulie.” „A, deci pe 5 iulie”, a spus el. „Ești **Atanasie**[11].” Mi-a povestit cine a fost: fondatorul acestui munte sfânt, cu bani de la împărații Ioan **Tzimiskes**[12] și **Nichifor Focas**[13] și cu putere de la Maica Domnului. Om de statura mea, cu o forță fizică impresionantă, purtând o cruce de argint de trei kilograme la gât. A murit în anul 1000, căzând de pe schele, alături de câțiva ucenici, fără să-și vadă mănăstirea terminată. Așa am primit și nume de botez în Athos: Athanasie.

Spre seară, a venit un alt grup: un părinte, un diacon și fiul lui, împreună cu un constructor din București, om cu multă inimă și mult Dumnezeu. La ora cinci am săvârșit **Vecernia**[14]. Apoi, cunoscând drumul, am coborât prin pădure la o chilie aflată în construcție. Părintele Nectarie ne-a pus direct la masă, gătindu-ne cei mai buni cartofi pe care i-am mâncat vreodată, sub clar de lună, scoțând ca prin minune

---

[11] **Sfântul Atanasie Athonitul (c. 920–1003)** – întemeietorul Muntelui Athos ca așezământ monahal organizat, cunoscut pentru stabilirea regulilor de viață monahală, promovarea rugăciunii neîncetate și redactarea tipicului athonit; sărbătorit în Biserica Ortodoxă la 5 iulie.

[12] **Ioan Tzimiskes (c. 925–976) –** împărat bizantin între 969 și 976, general iscusit, cunoscut pentru campaniile militare victorioase împotriva bulgarilor și arabilor, consolidarea frontierei estice a Imperiului și sprijinul acordat Muntelui Athos prin donații și privilegii, contribuind la dezvoltarea monahismului athonit.

[13] **Nichifor Focas (Nicéphore Phocas, 912–969) –** împărat bizantin între 963 și 969, renumit general și strateg militar, recunoscut pentru recucerirea Cretei și extinderea Imperiului Bizantin în Orientul Apropiat. Susținător fervent al monahismului, a sprijinit Muntele Athos, oferind donații și privilegii mănăstirilor, consolidând astfel rolul spiritual și economic al așezămintelor monahale.

[14] **Vecernia – slujbă de seară în cadrul rânduielilor ortodoxe**, marcând trecerea de la zi la noapte, având ca scop pregătirea sufletului pentru odihnă și meditație. Termenul provine din slavona bisericească „вечерня” (večernja), echivalent al expresiei „seară”.

și pătrunjel pisat, într-un hohot general de râs. Ne-a încântat cu povești din **Hozev**[15] și **Ierihon**[16], din pandemie, cu granițe păzite și soldați israelieni, cu replica „….my home, Elion!" trecând acolo unde nu se putea trece.

După vinul bun, am plecat eu și părintele Nectarie – sprinten ca o capră neagră – spre chilie. I-am lăsat pe ceilalți în urmă. Pe drum, un zgomot în vegetație. Părintele m-a tras de mână, m-a lipit de el. A tăcut. Frontala lui scruta poteca. „Liniște!....Șacalii…" Și atunci, în miez de noapte athonită, toată lumea a sprintat la deal. Râsete, respirații tăiate, frică și viață. Da, Athosul e plin de șacali și mistreți. Nu atacă oamenii, dar noaptea nu e de umblat prin păduri. Am ajuns cu bine. Tensiunea s-a spart într-o criză de râs.

Gheronda a urcat în chilia mea, s-a așezat pe marginea laviței și m-a întrebat, pentru prima dată de când sosiserăm, dacă știu vreo rugăciune.

„Tatăl nostru", i-am răspuns.

A zâmbit.

„Avem ceva și mai simplu. Doamne Iisuse, o știi?"

---

[15] **Deșertul Hozev este un defileu arid**, cu stânci abrupte, care leagă Ierusalimul de Ierihon. Este celebru în tradiția monahală creștină pentru vechile mănăstiri săpate în stâncă și pentru pustnicii care s-au retras aici încă din primele secole ale creștinismului.

[16] **Ierihon – unul dintre cele mai vechi orașe locuite continuu din lume**, situat în Cisiordania, aproape de Marea Moartă. În tradiția biblică, Ierihonul este celebru pentru zidurile sale, prăbușite printr-un act de credință al israeliților conduși de Iosua.

„Sigur”, i-am spus. **„Rugăciunea inimii.”**

Și am rostit-o dintr-o suflare, cap-coadă:
„Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.”

„Bravo”, mi-a răspuns. „Se pare că știi rugăciuni.”

Apoi a adăugat:
„Hai să încercăm varianta scurtă: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă.”

„De ce scurtă, Părinte?”, am întrebat.

„Pentru că ești începător. Printre cuvinte multe se pot strecura gânduri. Iar rugăciunea aceasta se face cu inima.”

A continuat, calm:
„Doamne Iisuse Hristoase — expiri.
miluieste-mă — inspiri.
Și tot așa.”

„În picioare, Cezare. Cu fața la cruce. Către răsărit. Încearcă de o sută de ori. O să dormi liniștit.”

Aveam să aflu abia peste vreo doi ani că această practică, formulată, dezvoltată și predată de **Sfântul Grigorie Palama**[17] în secolul al XIV-lea, ca tehnică de respirație în rugăciunea isihastă, făcea parte din manualul de bază al oricărui călugăr.

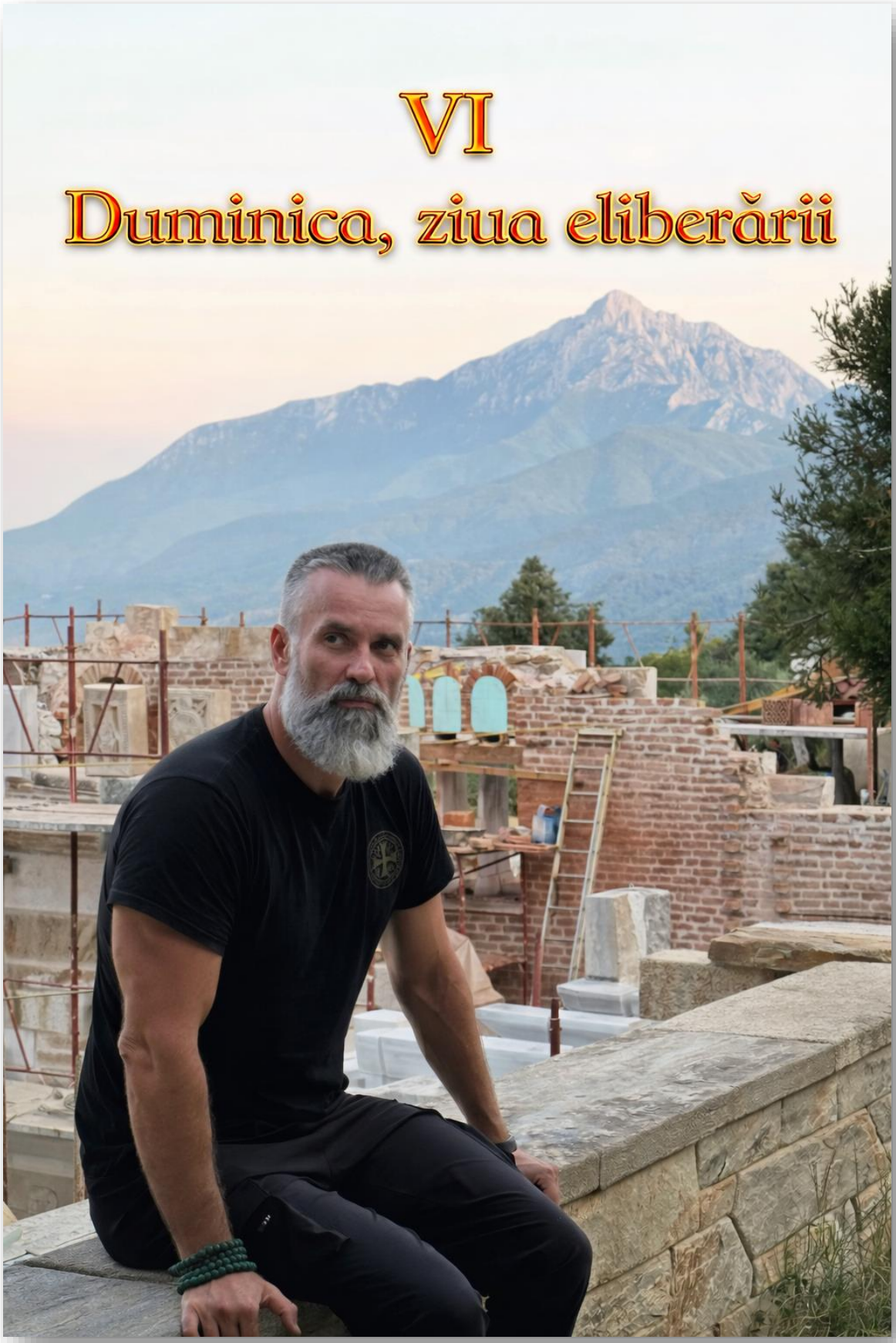
Am primit toate acestea ca pe unul dintre cele mai semnificative daruri pe care mi le-a oferit Athosul.

Târziu în noapte, am adormit. Așa a fost sâmbăta mea la psiholog.

[17] **Sfântul Grigorie Palama (1296–1359)** – Patriarh al Constantinopolului, teolog isihast, promotor al distincției esență–energii divine.

VI

Duminica, ziua eliberării

Capitolul VI – Duminica, ziua eliberarii

Duminica a venit cu rânduiala ei. În Athos, duminica este zi de odihnă, dar nu de lene. Zi sfântă. Zi a așezării. După Sfânta Liturghie, săvârșită în chilie de un părinte invitat, cu toată bogăția ei rânduită – rugăciunile începătoare, Psalmii lui David, pomenirea sfinților zilei - **Sinaxarul**[18], **Octoihul**[19], **Mineii**[20], **Axioanele**[21], **Epicleza**[22] și, în cele din urmă, Împărtășirea – am avut pentru prima dată în viața mea senzația limpede că Liturghia nu este o slujbă, ci o trecere. Te dezbracă de omul vechi și te îmbracă într-o haină nouă. De fiecare dată. Fără excepție. Nu ieși niciodată la fel cum ai intrat.

Duminica, în Athos, este zi de odihnă. Nu de suspendare a vieții, ci de reașezare a ei. După Liturghie am primit liber, iar atunci am fost mutat definitiv în camera cu Ovidiu, arhitectul acestei lucrări. Un om cu suflet larg și vesel, un hipiot trecut de cincizeci de ani, care trăise mult, liber, uneori haotic, dar care alesese, la un moment dat, să-și așeze viața în credință și bucurie. Nu cu crispare, nu cu frică, ci cu seninătatea celui care a înțeles că Dumnezeu nu cere nimic cu forța.

---

[18] Colecție liturgică care consemnează viețile sfinților și sărbătorile bisericești, organizată pe zile ale anului.
[19] Carte de cult ortodoxă ce conține cele opt glasuri ale cântării bisericești pentru slujbele săptămânale.
[20] **Colecții de texte liturgice și vieți de sfinți**, aranjate pe lunile anului, folosite la slujbele zilnice.
[21] Imnuri liturgice de laudă cântate în cinstea Maicii Domnului și a sfinților; denumirea vine de la începutul versului „*Axion estin*…”.
[22] Rugăciunea liturgică prin care Duhul Sfânt este chemat să sfințească darurile euharistice (pâine și vin) în cadrul Sfintei Liturghii.

Atunci am văzut pentru prima dată planurile chiliei, dar mai ales ale bisericii și ale anexelor ce urmau să fie construite. Desene precise, clare, făcute cu mintea unui arhitect și cu inima unui monah.

Ca de fiecare dată în Athos, am cerut binecuvântare să ies din chilie. Nimic nu se face fără binecuvântare. Ovidiu a fost rugat să mă însoțească și să-mi arate împrejurimile. Și așa a început prima mea ieșire adevărată în afara chiliei, prima aventură athonită.

Pe drumul spre **Sfântul Ilie**[23] ne-am întâlnit cu câini uriași, rasa caucaziană – afciatka – negri ca noaptea, fioroși ca niște lei. Câini de pază ai unei chiliei din zonă. Ne-au lătrat, ne-au cercetat. Pentru că ne-am comportat cum trebuie, nu ne-au atacat. Nu erau agresivi, ci responsabili. Își apărau teritoriul. Athosul te învață și asta: nu tot ce pare amenințător este rău, dar orice teritoriu trebuie respectat.
Am trecut pe la chilia părintelui Visarion, un loc mic, dar luminos, care aparținuse multă vreme unei obști mai largi. Părintele fusese dorit în chilia noastră, dar alesese să se retragă și să-și construiască propriul loc de nevoință. Ne-a întâmpinat zâmbind și ne-a pus la masă. Avea o vie frumos aliniată, o grădină de legume împrejmuită cu piatră și un paraclis mic, pictat cu multă finețe, care răspândea o pace greu de descris. Părintele Visarion, de statură mică, cu o barbă roșcată, foarte lungă, părea venit din alt timp. Ne-a dat binecuvântare și am plecat mai departe.

La Sfântul Ilie am intrat pentru prima dată într-o biserică rusească din Athos. Schitul Sfântul Ilie, fondat inițial în 1757 de Sfântul Paisie Velicicovschi, devenise în

---

[23] **Schitul Proorocului Ilie** se află pe coasta de deasupra Mănăstirii Pantocrator, la o altitudine de 140 de metri.

secolul al XIX-lea un important centru al monahismului rus. La începutul secolului XX, în timpul țarului Nicolae al II-lea, care a vizitat personal Sfântul Munte în 1903, complexul a fost reconstruit masiv, biserica fiind adusă piatră cu piatră din zona Odesei. În acea perioadă, Athosul trecea printr-o criză profundă, cu foarte puțini călugări, iar sprijinul rusesc a fost vital. Catapeteasma bisericii este impresionantă, un amestec de monumental și sobru, martor al unei epoci în care Sfântul Munte părea să se stingă și a fost readus la viață.

Pentru mine, întâlnirea cu Sfântul Ilie a fost o bucurie curată. Era duminică. Era liniște. Și simțeam că locul acela nu cere nimic, ci doar se lasă primit.

Am continuat apoi pe jos, prin pădure. Ovidiu îmi vorbea despre flora și fauna athonită, despre plante medicinale, despre urme de animale. Îmi explica, arăta, se bucura. Parcă eram cu tatăl meu la plimbare, în adolescență, când îmi arăta lumea pentru prima dată. A fost unul dintre cele mai curate sentimente trăite acolo.

Pe cărări ascunse am ajuns la **Stavronikita**[24] – bijuteria Athosului și, până astăzi, mănăstirea mea de suflet. Mănăstire mică, una dintre cele mai mici din Sfântul Munte, fondată inițial în secolul al X-lea și refăcută în 1541 de Patriarhul Ecumenic Ieremia I. Poartă hramul Sfântului Nicolae, iar icoana sa făcătoare de minuni, Sfântul Nicolae Stridas (scoică), veghează mănăstirea de secole. Stavronikita aparține direct Patriarhiei Ecumenice și găzduiește o obște mică, dar extrem de vie.

---

[24] **Mănăstirea Stavronikita –** unul dintre cele mai mici, dar totodată mai vechi și mai pitorești așezăminte de pe Muntele Athos, situat pe coasta estică a peninsulei. Este renumit pentru arhitectura sa verticală, zidurile colorate și frescele interioare valoroase.

Livada de portocali și lămâi, bazinetele pentru pești, porțile de fier, urmele gloanțelor otomane din ziduri – mărturie a celor peste cinci sute de ani de dominație islamică –, pragul de piatră tocit de pașii pelerinilor, grădina imensă de legume, aliniată aproape matematic, și ciușmeaua cu apă rece, suspendată deasupra mării, toate alcătuiesc un colț de rai discret. Totul respiră ordine, tăcere și rezistență.

Mai departe, pe o cărare secretă, pe lângă cimitirul mănăstirii, cu doi măslini de peste trei sute de ani, am ajuns pe stâncile de la marginea mării. Acolo, ca doi adolescenți, ne-am cățărat pe stânci. Priveliștea era copleșitoare. Părea că acolo Pământul a vrut, cândva, să se nască din mare. Un început al lumii. O imagine care m-a marcat definitiv. Mi-am spus atunci că acela va fi locul meu secret din Athos. Dacă vreodată nu mă veți găsi, să știți că sunt pe stâncile de la Stavronikita, rugându-mă pentru mine, pentru familia mea și pentru pacea acestei lumi.

Ne-am întors pe cărarea din pădure către chilie. Seara, masa a fost liniștită, cu discuții puține și rugăciune multă. În seara aceea am primit prima lectură de la părintele ucenic și primul canon adevărat: o oră de rugăciune lăuntrică, în picioare, în chilie. Greu. Cu o seară înainte, gheronda îmi explicase cum se face: rugăciunea iese din tine, se întoarce în tine, ca respirația inimii. Atunci am înțeles că nu trupul obosește primul, ci mintea.

Așa s-a încheiat prima mea duminică în Athos.

Nu cu răspunsuri.

Ci cu liniște.

VII

În Athos nu sunt oglinzi

Capitolul VII – In Athos nu sunt oglinzi

În Athos nu te poți vedea în vreo oglindă. Există o singură excepție: cele montate în toaletele de serviciu pentru pelerini, în mănăstirile mari. Dar nu în chilii. Reflexia în oglindă poate hrăni propria admirație, iar aceasta este semn de vanitate, de trufie – poate cel mai mare dintre păcate. În Athos nu vii să te privești, ci să te vezi.

Luni dimineață a început cu sentimentul că deja învățasem câteva reguli esențiale. Nu mănânci și nu bei nimic înainte de Utrenie. Nu întârzii. Nu mănânci mult, nici la micul dejun, nici la vreo altă masă. Ne așezăm cu toții la masă cu rugăciune și ne ridicăm cu rugăciune, sub binecuvântarea gherondei sau a călugărului de rând. Mănânci tot ce primești în farfurie și nu lași resturi. Se vorbește puțin, spre deloc. Iar imediat după ce ne ridicăm, unuia dintre pelerini i se dă ascultarea de a strânge masa și de a spăla vasele – fără cârtire, cu smerenie, până la capăt.

Am făcut această ascultare de zeci de ori, pentru zeci de pelerini, zile la rând. Nu ai voie să iei nimic sus, în chilie, și nici să depozitezi mâncare în alt loc decât în magazia rânduită. Și, slavă Domnului, în această chilie minunată aveam – și aveam să avem mereu – de toate. Îmi amintesc cum, într-o seară, flămând, aproape nerăbdător să se termine rugăciunea, m-am repezit spre masă. Un călugăr m-a oprit blând:

— „Ce faci, Cezare?”

— „Mănânc, părinte.”

— „Cu măsură, Cezare. Cu bună măsură.”

Apoi a adăugat:

— „Vezi tu, de când ești aici, masa e plină în fiecare seară, nu?”

— „Așa e, părinte.”
— „**Atunci șmecheria e să mănânci puțin, nu mult**.”

În seara aceea n-am mai mâncat. Undeva între rușine și o lecție curată de smerenie.

Luni a fost o zi însorită, poate prea însorită. Am primit ascultare ca până la prânz să tund și să aranjez doi bonsai – doi copaci pitici, decorativi, aflați chiar în lateralul chiliei. Am trecut pe la magazie să-mi aleg uneltele de lucru: niște foarfeci de grădină, cam tocite. Și uite așa, rotunjind, nivelând, dând formă inflorescențelor crescute haotic, am început să le așez încet, cu răbdare. Muncă de chinez bătrân. Sau de athonit dedicat.

Din când în când, gheronda trecea pe lângă mine, se uita atent și spunea, parcă intenționat ca să mă provoace:
— „Mai pe rotund. Mai pe rotund.”

De la un moment dat, munca s-a transformat în dialog. Am început să-i povestesc despre viața mea, de la pasiunea pentru haine până la problemele de zi cu zi. El asculta. Întreba puțin. Dar exact unde trebuia.

Pe la prânz, clopotul care ne chema la masă ne-a întrerupt conversația. Sau poate că răspunsurile mele atinseseră un punct de maxim. La un moment dat, m-a întrebat direct:
— „Și totuși, ce cauți în Athos, Cezare?”

I-am răspuns cum știam atunci:
— „Sunt cap de familie, părinte. Am copii mulți… cu ce plătesc facturile?”

S-a uitat la mine și mi-a spus calm:

— „Cu credință, Cezare. Cu credință.”

— „Crezi că eu nu am facturi?” a continuat. „Uită-te împrejur!”

Am rămas o clipă descumpănit. Multă vreme am crezut că vorbește despre credință dogmatică, religioasă, despre mai multă rugăciune. La luni distanță, într-una dintre reîntâlnirile noastre, m-a întrebat din nou:

— „Ai înțeles cu credința și facturile?”

— „Da, părinte”, i-am spus. „M-am rugat mai mult.”

— „E bine, Cezare. Dar e ceva mai presus de asta: să crezi în ce faci. Asta este credința reală. Să crezi cu tot sufletul și cu toată inima ta. Și atunci vine și Dumnezeu cu partea Lui.”

Asta am învățat atunci. Și asta știu de atunci, pentru toată viața.

Ne-am odihnit o oră, așa cum rânduiala o cere, iar apoi am reluat munca fiecăruia. Îmi amintesc limpede cum am continuat să curăț grădina: uscături, crengi, frunze căzute, fiecare adunată și pusă acolo unde îi era locul. „La locul lor” este o expresie mare în Athos. Nu înseamnă doar ordine exterioară, ci o așezare lăuntrică a lucrurilor, o rânduială duhovnicească pogorâtă parcă din altă lume. Totul trebuie să fie unde îi este rostul, nu unde îți este comod. Și, paradoxal, tocmai această rânduială te introduce într-o stare de ascultare în care, cu râvnă și fără osteneală, le duci pe toate la capăt.

În Athos există timp pentru toate. Mai exact, timpul pare că se dilată. Firește, există și o explicație simplă, omenească: trezirea foarte de dimineață, începutul zilei în

rugăciune, prelungirea stării de stomac gol până aproape de prânz, aerul curat, apoi acea oră de odihnă de la mijlocul zilei, care parcă resetează totul. Este ca și cum ai trăi două zile într-una singură. Această „deformație spațio-temporală”, cum ar spune Einstein, pare că în Athos capătă alte dimensiuni, neîngrădite de ceas și de grabă.

Ne-am strâns la Vecernie, iar apoi, încet, la masa de seară. Discuțiile au fost frumoase, limpezi, fără zgomot inutil. Nicăieri nu am mai simțit o atmosferă ca aceea din Sfântul Munte: oameni foarte diferiți, dar aduși la un numitor comun prin liniște. După masă, din nou canonul. O oră întreagă de rugăciune lăuntrică. Tot cu „Doamne Iisuse”.

De data aceasta, însă, a fost altfel. În primul sfert de oră, mi s-a părut că din icoană ies scântei, mici luminițe, aproape jucăușe. Apoi m-a cuprins o stare greu de descris, ca o plutire între toți cei care fuseseră înaintea mea în neam și toți cei care aveau să vină pe lume prin mine. Atunci aveam cinci copii. Acum, când scriu aceste rânduri, tocmai s-a născut al șaptelea. Ai mei și ai Oxanei. Toți născuți acasă. Așa a vrut și așa a rânduit Dumnezeu.

Au urmat lacrimi. Nu de tristețe, ci lacrimi care curg singure, fără explicație. Și, ca tabloul să fie complet, în ultimul sfert de oră am simțit o prezență stranie, nefirească. Ca o arătare: un fel de țap îmbrăcat în haine roșu-stacojii, cu ghetre în loc de copite, cu o față albă și un zâmbet șăgalnic, în postură bipedă, dansând parcă în spatele meu. Sau așa mi s-a părut. Cert este că mi s-a făcut pielea de găină.

Afară, șacalii urlau – urletele lor deveniseră deja cunoscute. În chilie, părintele. Nu mă puteam întoarce, pentru că nu se împlinise încă ora de rugăciune. Ce să fac? Am făcut singurul lucru posibil: m-am rugat mai tare. Și m-am liniștit. De atunci, când

simt deznădejde, când simt slăbiciune, când apare ceva din zona necuratului, răspunsul meu este același: rugăciune mai adâncă, nu mai puțină.

A doua zi i-am povestit părintelui, încă tulburat, cele trăite în timpul rugăciunii. A zâmbit blând și mi-a spus: „Ți s-a părut. Doar ți s-a părut.” Apoi aveam să aflu că există, în linii mari, trei feluri de rugători. Cei începători, care văd lumini ieșind din icoane. Cei care cred că știu să se roage și, în sminteala lor, îi trag și pe alții după ei, acuzându-i că nu se roagă „ca ei”. Și, în cele din urmă, cei puțini, foarte puțini, care prin rugăciune Îl găsesc pe Dumnezeu. Restul sunt etape, ispite sau oglinzi.

A doua zi dimineață, la Utrenie, aceleași lacrimi. Același nod în gât. Doar că de data aceasta am identificat sursa: Rugăciunea lui Manase. Rugăciunea regelui Manase, fiul lui Ezechia, unul dintre cei mai păcătoși regi ai lui Israel, care a întors poporul la idolatrie, a spurcat templul și a vărsat sânge nevinovat. Capturat de asirieni, dus în lanțuri la Babilon, aruncat în temniță, înfometat, umilit, fără nicio speranță omenească, Manase s-a plecat în sine și a strigat către Dumnezeul părinților săi. Tradiția spune că era legat în lanțuri, închis în întuneric, hrănit rar, aproape abandonat morții. Și totuși, n-a murit. Când regele Asiriei a întrebat de ce Manase încă trăiește, i s-a răspuns: „Pentru că se roagă Dumnezeului lui și are credință mare.”

Rugăciunea lui, păstrată în tradiția Bisericii, este una dintre cele mai cutremurătoare mărturisiri ale pocăinței. Dumnezeu l-a eliberat, l-a trimis înapoi la Ierusalim, iar Manase a restaurat ce stricase. Citind acea rugăciune, m-am regăsit pe mine. M-am văzut captiv într-un sistem de convingeri străine, întemnițat între zidurile dogmelor altora, legat de judecăți, de etichete, de așteptări care nu erau ale mele. Nu mai eram propriul meu rege. Eram legat în lanțurile altora.

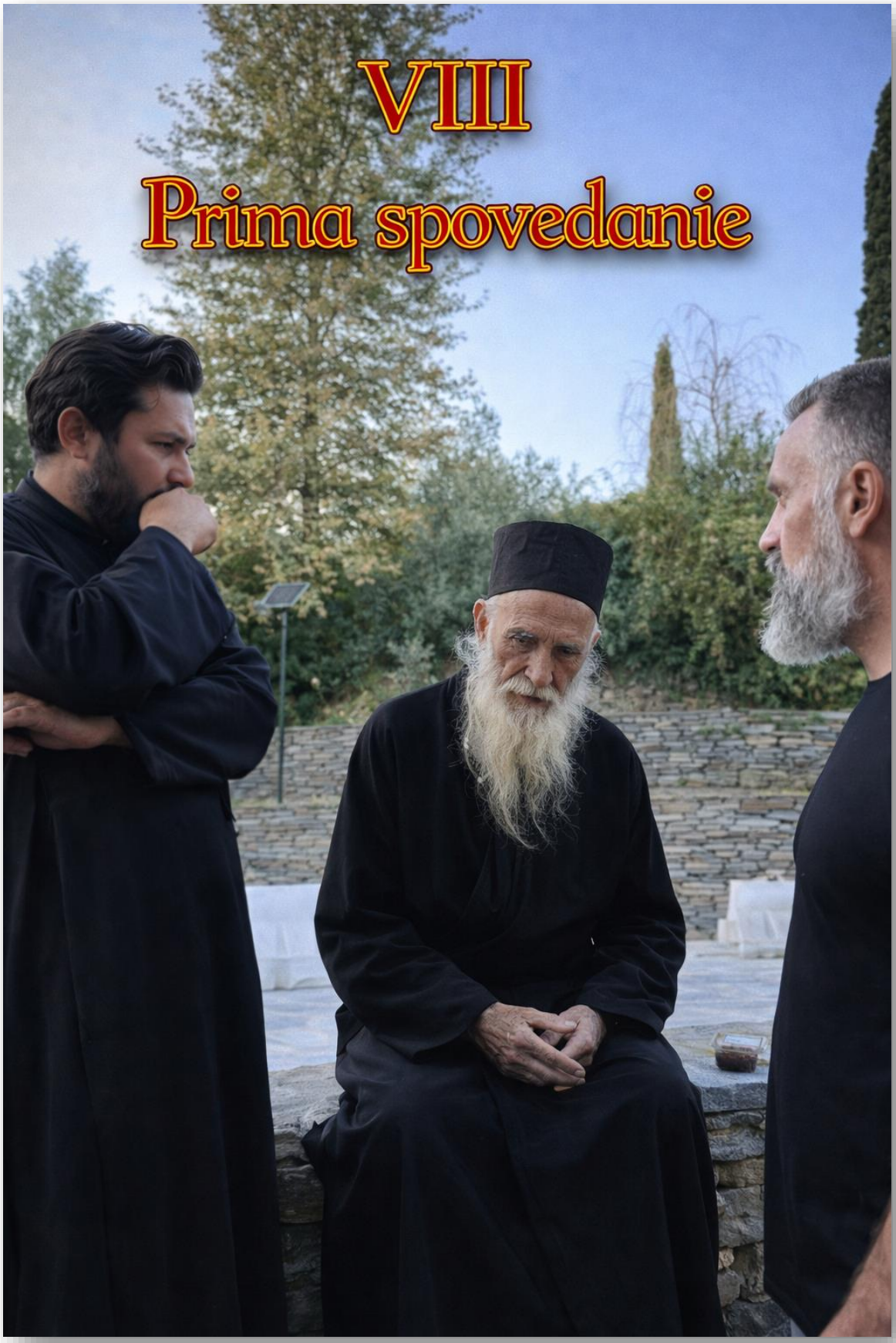
Și ca tabloul să fie complet, în aceeași zi, în timp ce ucenicul gherondei pregătea un grătar și curăța pești în mica curte interioară, străjuită de ziduri groase de piatră, printre zece pisici athonite și lângă grătarul inscripționat cu numele chiliei, mi-a fost spusă povestea lui Iov. Omul drept, bogat, binecuvântat, căruia i s-a luat totul: averea, copiii, sănătatea. Pus pe grămada de gunoi, lovit de bube, batjocorit, ispitit să se lepede de Dumnezeul lui. „Blestemă-L și mori", i s-a spus. Dar Iov n-a făcut-o. A rămas credincios. Și Dumnezeu i-a dat înapoi îndoit: și avere, și copii, și viață.

Seara, din nou canon. Atunci am înțeles că Athosul nu te învață teorii. Te pune față în față cu tine însuți, cu Manase din tine și cu Iov din tine. Și te lasă să alegi. Seara, din nou canon.

Așa se scria, încet, cartea mea în Athos.

Nu cu cerneală.

Ci cu lacrimi, muncă și rugăciune.

VIII
Prima spovedanie

Capitolul VIII - Prima spovedanie

Nu mă spovedisem data trecută când trecusem prin Athos. Țin minte limpede: 2019, moartea tatălui meu, șederea la chilia Sfântului Ipatie. Plecasem atunci cu multe lucruri nespuse, cu noduri rămase intacte. De data aceasta însă, lucrurile aveau să se așeze altfel.

După Utrenie – slujba de dimineață – în micul paraclis al chiliei și după micul dejun frugal, părintele m-a strigat pe neașteptate. Stătea așezat pe scaunul din dreapta al Toyotei Hilux, de un verde crud-închis, și a spus sec:
— „Urcă!”

M-am urcat la volan.
— „Astăzi te spovedești. Condu!”

N-am îndrăznit să întreb nici unde, nici de ce, nici cum. Eram în Athos. Făceam ascultare. Am încercat totuși să bâigui ceva, spunându-i că sunt îmbrăcat în haine de muncă, în salopeta aceea prăfuită, că nu m-aș putea prezenta așa la spovedanie. M-a privit scurt și a spus:
— „Astăzi nu contează.”

Apoi au început indicațiile, scurte și precise, ca într-un exercițiu militar:
— „Stânga. Dreapta scurt. Accelerează. Ține minte intersecția asta. Aici iar dreapta. Vezi prăpastia. Evită groapa. Ferește stâncile.”

Drumul se șerpuia între peretele de stâncă și mare. La un moment dat am realizat că trecusem peste coama muntelui și coboram pe cealaltă parte, spre mare. Valea se deschidea, drumul devenea mai lin, dar pietrișul și denivelările zgâlțâiau mașina din toate încheieturile. Și, surprinzător, a început să-mi placă. Era o mașină veche, cu cutie manuală, dar cu un motor care bătea ca o inimă sănătoasă, aproape nemuritoare.

Am trecut printr-o mică vale și am parcat lângă zidurile semețe ale Mănăstirii Xenofont.

Mănăstirea Xenofont, una dintre cele mai vechi așezări monahale din Sfântul Munte, a fost întemeiată la sfârșitul secolului al X-lea de Cuviosul Xenofont, ucenic al Sfântului Atanasie Athonitul. De-a lungul veacurilor, mănăstirea a cunoscut perioade de mare înflorire, mai ales sub protecția împăraților bizantini, dar și vremuri grele, de declin, jafuri și incendii. Are două biserici principale: una veche, cu hramul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, și una nouă, impunătoare, închinată Sfântului Pantelimon.

Xenofontul are o tradiție monahală puternică, o bibliotecă valoroasă cu manuscrise bizantine rare, și a fost, de-a lungul timpului, loc de nevoință pentru numeroși călugări greci, dar și români. Astăzi este o mănăstire de obște, vie, cu o rânduială strictă și o legătură strânsă cu viața liturgică athonită.

Am intrat pe porticul lateral al mănăstirii, am urcat cu emoție pietrele așezate cu migală spre prima curte interioară și am privit cu atenție arhondaricul – locul de primire al pelerinilor – din partea dreaptă, chiliile călugărilor din lemn și cărămidă din fața mea, fântâna centrală și forfota de la a doua poartă, aflată la vreo treizeci de metri înainte.

Părintele mi-a spus scurt:
— „Stai.”

Și am stat. S-a îndreptat spre grupul de călugări din fața noastră și s-a salutat cu un monah înalt, smead, nu foarte bătrân, cu o barbă impresionantă, coborând până aproape de talie. Avea o alură severă, cazonă. Vorbeau, aruncând din când în când priviri spre mine. La un moment dat, am simțit cum mă „radiografiază” de la distanță. A dat din cap a negare. O dojană tăcută. Am simțit, fără cuvinte: „Nu e pregătit. Nu încă.”

Mi s-au tăiat picioarele. M-am așezat pe un colț de piatră. Mi-au dat lacrimile. „Sunt oare cel mai mare păcătos?” Mi-am lăsat ochii în pământ. Am tăcut. Am simțit mâna părintelui meu pe umăr.
— „Hai, vino să-ți arăt ceva frumos.”

Ne-am întors la mașină.
— „Dă-i înainte.”

Am ajuns în spatele mănăstirii, într-un loc aproape secret. Părintele a intrat într-o hală plină de scânduri, căpriori și lemne uscate, frumos rânduite. Din ele prindeau formă scaune de strană, tronuri arhierești, dulapuri și mese pentru chilii. Un atelier de mobilă bisericească, în toată regula.

De undeva, ca din neant, a scos un burete mic și o cutie cu lac de lemn, cu o tentă verzuie. A înmuiat buretele și a început să-l întindă pe cantul unui dulăpior.
— „Cum ți se pare? Vezi? Patina asta are altă lumină.”

Atunci a început să mă învețe frumosul. Adevăratul frumos. Avea să-mi repete de nenumărate ori:

— „Nu e nevoie de strategiile oamenilor. Dumnezeu are calea Lui pentru fiecare. Tu fă ceva frumos. Oamenii vor veni singuri. Oamenii caută mereu frumosul și binele."

În atelierul de la Xenofont, printre scaune de strană, dulapuri și mese aflate în lucru, am zărit într-un colț ceva care nu semăna cu nimic din ce văzusem până atunci. Nu era mobilă. Erau niște stâlpi pentru biserică. Sau, mai degrabă, niște coloane sculptate într-o dantelărie de lemn atât de fină, încât păreau mai degrabă lucrate din aer decât din materie. Motive vegetale, împletiri, adâncimi, o rigoare și o delicatețe care nu se învață din manuale.

— „Părinte", am întrebat aproape șoptit, **„cine lucrează asemenea frumuseți?"**

S-a uitat la mine firesc, ca și cum întrebarea era cea mai simplă din lume.

— „A, da. Hai să ți-i prezint pe prietenii mei."

Și, fără alte explicații, a pornit cu pas hotărât spre o magazie mică din lateralul atelierului. A deschis ușa larg și, cu o naturalețe care m-a dezarmat complet, i-a salutat pe cei dinăuntru:

— „As-salamu alaykum."

Am înghețat pe loc. Eram în Athos. Un călugăr athonit, în inima Sfântului Munte, saluta în arabă. În magazie erau trei bărbați egipteni, meșteri sculptori în lemn, cu mâini aspre și priviri limpezi. Trei maeștri care lucraseră acele coloane incredibile.

Mi-au început să-mi tremure mâinile. Transpiram. Nu scoteam un sunet. Tot ce credeam că știu despre „cum ar trebui să fie lucrurile” se prăbușea într-o secundă.

Părintele s-a întors spre mine zâmbind și m-a îndemnat firesc:
— „Fii prietenos, Cezare. Sunt oameni buni. Oameni cu Dumnezeu.”

Au schimbat câteva cuvinte în greacă. S-au despărțit cu respect. I-am urmat, încă tulburat, cu umărul aproape de al lui.

După câțiva pași, s-a oprit brusc, s-a întors spre mine și mi-a spus scurt, limpede, fără loc de interpretări:
— „Suntem creștini ortodocși, Cezare. Să nu uiți. Dar noi respectăm credința celui din fața noastră. Și așa trebuie să rămână.”

Atunci am înțeles că Athosul nu te învață doar cum să te rogi, nici doar cum să taci, nici doar cum să te smerești. Te învață cum să fii ferm în identitatea ta fără să-l anulezi pe celălalt. Cum să rămâi în Adevăr fără să-l transformi în armă. Cum să vezi frumosul și binele acolo unde tu, cu mintea ta îngustă, erai pregătit să vezi doar diferență.

A mai căzut o bucată din mine în ziua aceea. Și, odată cu ea, s-a făcut puțin mai mult loc pentru lumină.

Apoi a spus simplu:
— „Hai acum să te spovedești.”

Ne-am întors în mănăstire și am ajuns în mâinile părintelui Grigorie, un călugăr cu alură de bătrân blând. M-a luat într-un separeu. N-a fost nevoie de multe întrebări. La primele două, s-a rupt ceva în mine și am început să plâng. Mult. Necontrolat. Nici nu mai știu ce-am spus despre soartă, femeie, copii. La final, când mi-a dat dezlegarea, aproape m-am prăbușit. Am ieșit sărutându-i mâna, mulțumindu-i, împleticindu-mă.

Gheronda mă aștepta zâmbind.

— „Ce bine. Acum ești un pic curățat."

— „Ce canon ți-a dat?"

— „Nimic, părinte."

A râs zgomotos.

— „Sigur ți-a dat. N-ai auzit. Diseară ai tot o oră de Doamne Iisuse, bine?"

Am simțit că ieșisem mai ușor cu cincizeci de kilograme. De obicei am cam o sută. La cei doi metri ai mei aveam senzația că plutesc. Că nu ating pământul.

Ajunși la chilie, am primit imediat ascultare:

— „Împachetează lemnele astea. Sunt pentru un prieten."

În Athos, cele mai bune lemne de foc sunt cele de stejar roșu și castan – esențe tari, care ard lent, dau jar puternic și un fum curat, aromat, potrivit pentru vetrele mănăstirești. Am început să le fac pachete, legându-le cu sârmă, apoi cu sfoară. Nimic nu ținea.

— „Nu-i bine. Continuă."

Mi-a spus:

— „**Du-te până la Karyes și ia folie**.”

Ore întregi de muncă. Transpirație. Spate înțepenit. În cele din urmă, niște „șaorme” perfecte de lemne. S-a uitat mulțumit.

— „**Știi pentru cine sunt?”**

— „Nu, părinte.”

— „Pentru LS.”

În clipa aceea am înțepenit. Pentru că, în anii pandemiei, eu mă închipuisem într-o luptă eroică. Strigasem împotriva purtării măștii, împotriva vaccinării, vorbisem tare, public, convins că mă aflu de partea adevărului și că înfrunt un sistem mincinos, opresiv, un dușman abstract, dar foarte real în mintea mea. Mesajele mele ajunseseră la milioane de oameni. Trăisem cu senzația că lovesc monstrul, că deranjez, că schimb ceva. Îmi construisem, fără să-mi dau seama, o identitate de luptător. De justițiar. De om „trezit”.

Părintele știa toate acestea. Știa exact cine cred eu că sunt și ce rol îmi atribuisem. Și tocmai de aceea m-a pus să împachetez lemnele. Nu pentru oricine. Ci pentru unul dintre cei pe care eu îi așezasem, fără ezitare, în tabăra „dușmanilor”. Unul dintre cei care administraseră, din interiorul sistemului, ceea ce eu numisem o farsă globală.

Nu mi-a ținut predici. Nu m-a contrazis. Nu mi-a explicat nimic. M-a pus să muncesc. Să transpir. Să leg lemnele frumos, ca pentru un prieten. Să fac un serviciu concret, curat, tăcut, exact pentru omul pe care îl judecasem, condamnasem și demonizasem de la distanță.

Când mi-a spus pentru cine sunt lemnele, am simțit cum se prăbușește ceva în mine. Am vrut să spun ceva. Să explic. Să mă apăr. Mi-am mușcat obrazul. Am tăcut.

Părintele m-a privit și mi-a spus calm, aproape șoptit:
— „**Dacă ar fi contat cu adevărat ce-ai spus tu în pandemie, astăzi nu mai eram aici de vorbă. Nu ești atât de important. Nu suntem**.”

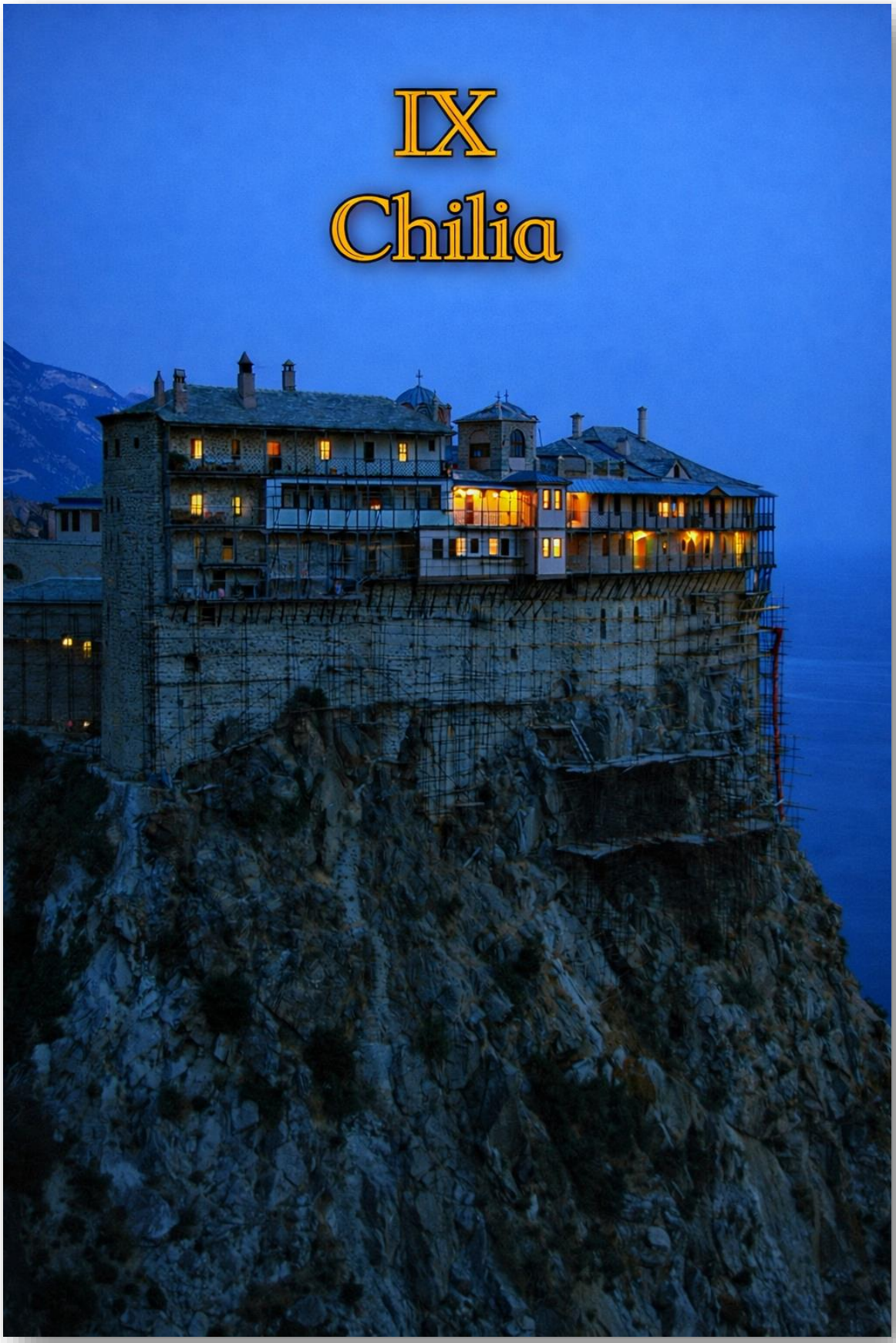
Apoi m-a îmbrățișat și a spus cu voce limpede, fără patetism, fără metafore:
— „**Iubește-ți dușmanul, Cezare**.”

Aceea a fost prima mea lecție despre iubire. Nu despre toleranță. Nu despre ideologie. Nu despre dreptate. Ci despre iubirea reală, creștină, care nu se exprimă în sloganuri, ci în fapte concrete, uneori incomode, uneori umilitoare. Iubirea care nu alege tabere și nu cere validare.

Atunci am înțeles că Athosul nu te vindecă validându-ți revolta, ci zdrobindu-ți orgoliul.

Și că, înainte de a vorbi despre adevăr,
trebuie să înveți
să iubești.

IX
Chilia

Capitolul IX – Chilia

Când spui Athos, spui mai mult decât un loc de pelerinaj. Spui o lume întreagă care funcționează după alte legi, o lume care a supraviețuit nu prin adaptare la epoci, ci prin refuzul de a se schimba în esență. Athosul nu este un muzeu al Ortodoxiei, nici un parc tematic spiritual. Este ultima formă vie, neîntreruptă, de civilizație bizantină, așa cum era ea gândită: teologic, juridic, administrativ, liturgic și existențial.

Tehnic și juridic vorbind, Athosul este astăzi o Republică monahală autonomă. Această autonomie nu este o invenție modernă, ci un fapt consfințit documentar încă din anul 972, prin celebrul Tragos (Tipicul imperial) emis de împăratul Ioan I Tzimiskes, care stabilea clar statutul de autoguvernare al comunității monahale athonite. Mai târziu, autonomia a fost reafirmată și consolidată prin acte imperiale succesive, inclusiv sub Alexios I Comnenul și alți împărați bizantini.

După căderea Constantinopolului în 1453, Athosul nu a fost distrus. A supraviețuit sub stăpânire otomană printr-un regim special de taxe și protecție, plătite scump, dar care au permis continuitatea vieții monahale. După destrămarea Imperiului Otoman și intrarea peninsulei în componența statului grec, statutul Athosului a fost reconfirmat internațional prin Tratatul de la Londra din 1913, iar suveranitatea Greciei asupra Athosului a fost oficializată în 1924. Forma modernă de organizare este stabilită prin Carta Athonită din 1926, revizuită și completată ulterior (ultima formă consolidată fiind din 1979).

Astăzi, Athosul este parte a statului grec, dar nu este administrat de statul grec. Grecia asigură suveranitatea, securitatea externă, poliția și pompierii (există posturi

speciale arondate fiecărei mănăstiri), însă viața internă este complet autonomă. Canonico-duhovnicește, Athosul se află sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, iar astăzi sub păstorirea directă a Patriarhului Bartolomeu I, ca autoritate spirituală supremă.

Centrul administrativ al Athosului este Karyes, „capitala" monahală. Aici se află Protatonul, cea mai veche biserică din Athos, și sediul Sfintei Chinotite – adunarea sinodală formată din reprezentanții celor 20 de mănăstiri suverane. Fiecare mănăstire are un reprezentant permanent, iar deciziile se iau prin consens sau vot, fiecare mănăstire având, în esență, drept de veto asupra hotărârilor majore. Executivul este asigurat de Sfânta Epistasie, un organism rotativ, iar în frunte se află Protosul, ales dintre monahi, cu mandat limitat. Este, practic, un sistem de guvernare colegial, monastic, unic în lume.

Athosul nu este izolat de realitatea globală. Tocmai prin această continuitate bizantină, el a devenit, paradoxal, un spațiu discret de întâlniri geopolitice, de diplomație religioasă, de dialog între lumi care, oficial, nu mai vorbesc. Totul fără comunicate de presă, fără camere de luat vederi. Athosul nu anunță. Athosul tace. Iar tăcerea lui cântărește enorm.

Acum, coborând de la nivelul acesta „de hartă mare", trebuie să înțelegem structura internă. Pe teritoriul fiecărei mănăstiri pot exista schituri, chilii, *kalyve*, *kathismata* și pustii. O mănăstire este o cetate spirituală completă, de obște (chinovială), cu viață comună integrală. Un schit este o comunitate mai mică, uneori idioritmică, uneori de obște, cu un grad mai mare de libertate, dar subordonată mănăstirii-mamă. O chilie este unitatea minimă organizată: una sau câteva persoane, un paraclis, muncă, rugăciune, ascultare.

Peste toate acestea se așază modul de viețuire. Viața de obște este viața renunțării la voia proprie. Viața idioritmică – prezentă mai ales între secolele XVI–XIX – a fost o soluție de supraviețuire în vremuri grele. Iar viața isihastă nu este o formă administrativă, ci o stare: liniștirea minții, coborârea în inimă, rugăciunea neîncetată. Zone precum Katounakia, Karoulia sau pustietățile din sudul Athosului sunt considerate inima acestei nevoințe. Acolo circulă și astăzi tradiția celor „șapte sau nouă pustnici nevăzuți", oameni care au dispărut din lume fără să lase urme, dar care, în mentalul athonit, țin lumea în picioare prin rugăciune.

Istoria Athosului începe oficial în secolul al X-lea, dar duhovnicește ea începe mai devreme, odată cu tradiția Maicii Domnului, a cărei corabie, în drum spre Cipru, ar fi fost purtată de furtună spre Athos. „Acesta va fi locul tău", spune tradiția. De aici și numele de Grădina Maicii Domnului. Nu e un slogan. E o stare de fapt.

Prima mare organizare monahală apare cu Sfântul Atanasie Athonitul, fondatorul Marii Lavre în 963, sprijinit de împărați bizantini. Apoi vin Vatoped, Iviron, Hilandar, Zografu, Pantokrator, Simonopetra, Koutloumousiou și celelalte, fiecare cu rangul ei în ordinea athonită. Astăzi există 17 mănăstiri grecești, una sârbă (Hilandar), una bulgară (Zografu) și una cu identitate rusă (Sf. Pantelimon).

Românii au ținut Athosul în viață secole întregi. De la Vladislav Vlaicu, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare (cu celebrul steag de la Zografu), Neagoe Basarab, până la Mihai Viteazul – ctitor la Simonopetra și sprijinitor al Koutloumousiou – daniile românești au fost, timp de aproape 500 de ani, coloana vertebrală financiară a Athosului. Secularizarea averilor din 1863 a fost o lovitură aproape mortală.

În acest context mare se așază Pantokratorul, mănăstire de secol XIV, pe teritoriul căreia se află chilia despre care vorbesc. Aici, totul a început dintr-o groapă, păstrată și astăzi ca memorie. Din acel punct, începând cu 2014, s-a pornit o lucrare uriașă: excavarea unui colț de pădure virgină până la stâncă, captarea a două izvoare, modelarea a cinci terase pe aproximativ 10.000 mp, ridicarea chiliei vechi, apoi a celei noi, livezi, grădină, magazii, și, în centru, katholikonul – biserica mare – aflată încă în lucru. Urmează trapeza nouă (*trapezá*), bolnița (*nosokomeío*), pivnița (*kellári*), magazia (*apothíki*). Totul crescut organic, fără grabă, ca viața însăși.

Aici a fost tuns în monahism Dionisie de la **Colciu**[25], de către episcopul Ieroteu, fapt consemnat în arhivele Pantokratorului. De aici a pornit o lucrare care nu este doar de piatră și lemn, ci de oameni.

Și de aceea, când spun Athos, nu spun o destinație. Spun o formă de adevăr. Un loc unde istoria nu e trecut, politica nu e spectacol, iar credința nu e discurs. Este ultimul loc unde Bizanțul nu a murit, ci s-a retras în inimă.
Am aflat din discuțiile purtate, unele la masă, altele pe drum, altele în liniștea de după Vecernie, că în Athos nu există drept de proprietate în sensul clasic al cuvântului. Nimeni nu „deține” nimic. Nici pământul, nici clădirile, nici chiliile. Totul este încredințare, nu posesie. Athosul nu funcționează pe logica actului notarial, ci pe logica binecuvântării. Și tocmai această realitate m-a făcut să pun întrebarea care mă rodea de ceva vreme, poate prea lumească pentru locul acela, dar inevitabilă pentru mintea mea formată în afara muntelui: cum ajunge un călugăr gheronda peste o chilie?

---

[25] **Ieroschimonahul Dionisie Ignat de la Colciu** (n. 1909 - d. 2004) a fost un călugăr român de la Muntele Athos, mare părinte duhovnicesc al secolului XX.

Răspunsul a venit simplu, aproape dezarmant: cu binecuvântare de la ierarh. Atât. Nu prin moștenire, nu prin acte, nu prin contracte, nu prin „drepturi”. Prin recunoaștere duhovnicească. Prin asumare. Prin cruce.

Și atunci am întrebat mai departe, aproape instinctiv, ca un om crescut în lumea în care totul se lasă „cu acte”: și cui rămâne chilia, cine o primește mai departe, dacă nu există proprietate? Răspunsul m-a lovit și mai tare: ucenicilor, dacă sunt vrednici, cu aceeași binecuvântare, și doar în măsura în care lucrarea continuă în duhul pentru care a fost începută. Nimic nu se „lasă”. Totul se continuă. Dacă nu există continuitate, chilia se întoarce, firesc, sub ascultarea mănăstirii-mamă. Athosul nu adună ruine private, ci păzește sensuri.

Mi-am dat seama atunci că orice chilie este, înainte de toate, un proiect depus. Nu un vis personal, nu o inițiativă individuală. Proiectul este prezentat mai întâi mănăstirii de care aparține teritoriul, apoi este analizat, discutat, aprobat sau corectat. Proiectul nu înseamnă doar ziduri, ci matricultură, arhitectură, etape de lucrare, estetică, funcționalitate, integrare în peisajul athonit. Ulterior, intervine și Chinotita, care trimite inspecții periodice, exact ca un organism de control, dar unul care nu urmărește profitul sau conformitatea birocratică, ci păstrarea duhului bizantin-athonit.

Este, într-un fel, un Inspectorat al Frumosului și al Rânduielii. Nimic nu este lăsat la voia întâmplării. Nimic nu este „doar ca să fie”. Orice abatere de la specific este observată, discutată, corectată. Uneori ești oprit, alteori ești ajutat. Dar niciodată nu ești lăsat să strici.

Privind zile întregi cum piatra se așază peste piatră, cum fiecare bloc este ales, întors, potrivit, bătut, cum nimic nu e forțat, ci convins să stea acolo unde trebuie, am înțeles dimensiunea efortului. Nu doar artistic, ci tehnic, logistic, financiar. Un camion de sort pentru terasamente, adus din port sau dintr-o carieră, ajungea la 300 de euro. Un muncitor dintre cei cinci-șase care lucrau zilnic costa cel puțin 100 de euro pe zi. Sculptorii, maeștri adevărați, ajungeau la 140 de euro pe zi. Materialele de construcții, utilajele închiriate sau cumpărate, motorina, hrana muncitorilor, transporturile, sculele, întreținerea — toate se adunau într-un deviz care, uneori, sărea de mii de euro pe zi. Pe zi. Fără să clipească nimeni. Fără panică. Fără plângere.

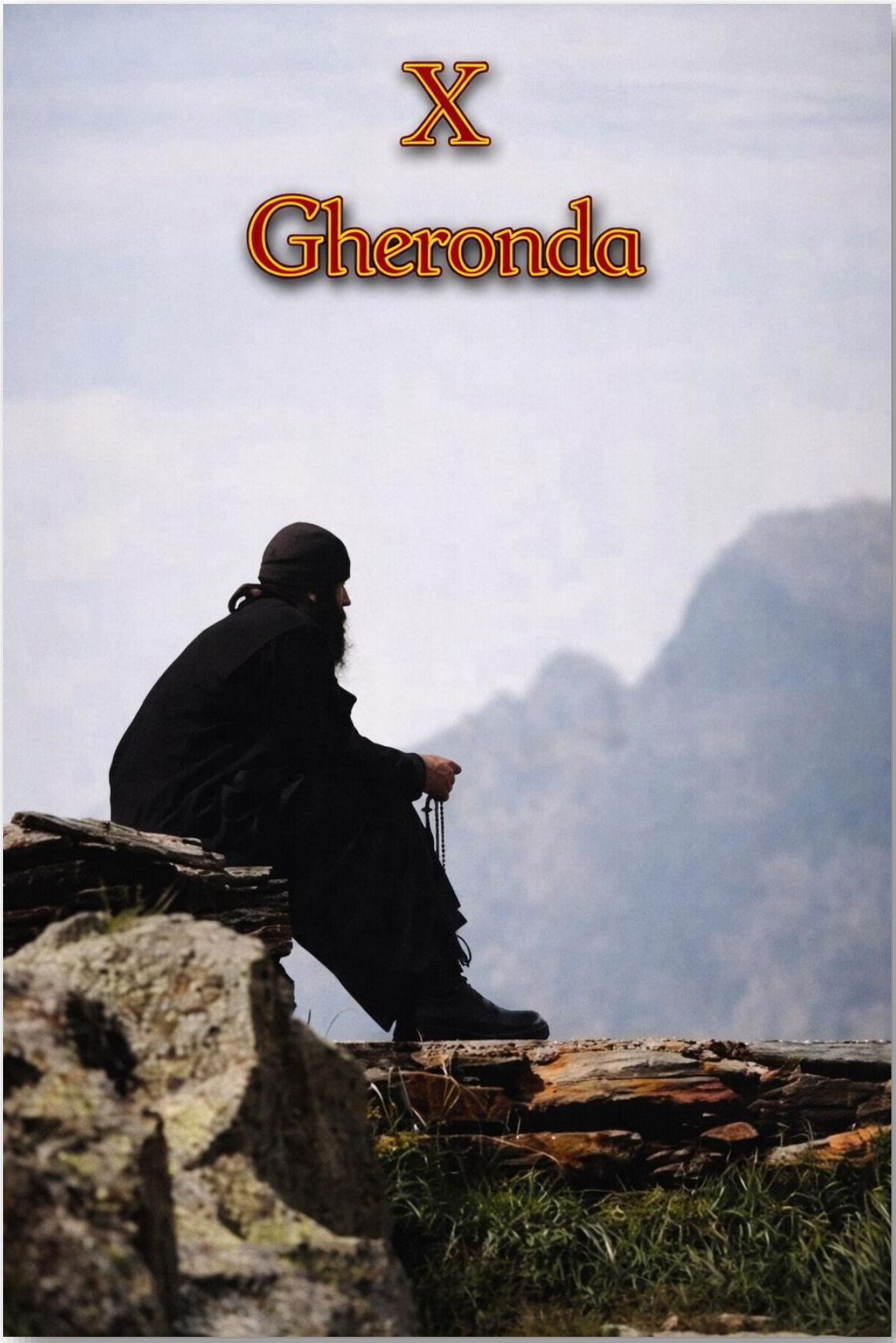
Și atunci, în tăcerea aceea în care Athosul te obligă să fii sincer cu tine, mi s-a produs o mutare interioară. Am realizat că nu mai era vorba despre pelerinaj. Nu mai era despre mine, despre vindecarea mea, despre liniștea mea. Era vorba despre o misiune. Despre o lucrare. Una reală, concretă, grea, dar vie. O lucrare în care nu veneai să primești, ci să duci mai departe.

Atunci s-a născut hotărârea — nu rostită, dar clară — că, dacă mi se va cere, voi pune umărul. Cu ce am, cu ce sunt, cu ce pot. Nu ca binefăcător, nu ca sponsor, nu ca „om din lume care ajută Athosul”, ci ca om chemat să fie parte dintr-o zidire. A mea, a lor, a noastră. Pentru că Athosul nu se vizitează. Athosul te cooptează.

Dacă ești dispus să nu mai fii turist în propria ta viață.

X

Gheronda

Capitolul X – Gheronda

Termenul gheronda vine din grecescul γέροντας, care înseamnă „bătrân”. Dar nu orice bătrân. În tradiția athonită și, mai larg, în spiritualitatea ortodoxă, gheronda nu este definit de vârstă biologică, ci de vârsta inimii. Este bătrânul care a îmbătrânit în Dumnezeu, cel care a ars etapele fără grabă, cel care a stat suficient de mult în tăcere ca să poată vorbi puțin și esențial. De aici și expresia nescrisă, dar adânc simțită: gheronda – bătrân frumos, nu prin trăsături, ci prin liniște, prin limpezime, prin felul în care te dezarmează fără să te rănească.

Așa cum călugăr vine din grecescul *kalos* – frumos, bine rânduit, armonios –, călugărul fiind omul care caută frumusețea lăuntrică, iar nu spectacolul exterior, tot așa și chilia își are rădăcina într-un cuvânt grecesc vechi care trimite la ideea de pântece, de loc al nașterii, al adăpostirii, al formării. Chilia nu este o cameră. Este un pântece duhovnicesc în care omul vechi moare și omul nou începe, încet, să se nască. De aceea, în Athos, chilia nu se „ocupă”, ci se primește. Și nu se părăsește oricum.

Într-una dintre zile, gheronda mi-a spus aproape în treacăt, ca și cum ar fi vorbit despre vreme:
„Cezar, mie nu-mi rămâne nimic. Tot ce fac, fac pentru cei pe care îi cresc în duhovnicie.”
Atât. Fără emfază. Fără explicații. Am înțeles mai târziu că acesta este rezumatul unei vieți întregi.

De la Ovidiu, arhitectul, am aflat frânturi din copilăria și tinerețea lui, povești care nu circulă public, dar care explică omul. În anii de studenție, trăia într-o mansardă mică, austeră. Într-o seară, a adus acolo un cerșetor. Nu un gest simbolic, ci un fapt concret. Cerșetorul a dormit în patul lui, iar el a dormit pe jos, pentru că nu mai era alt loc. Cerșetorul purta un tricou galben, uzat, iar în dreptul buricului materialul era ros până aproape de destrămare, de la multele cruci făcute zilnic. Imaginea aceea l-a marcat. Urmele de cruce erau mai grăitoare decât orice predică.

La un moment dat, cerșetorul i-a furat cărțile. Toate. Și a dispărut. Când a constatat lipsa lor, n-a izbucnit, n-a judecat, n-a condamnat. A zâmbit și a spus simplu: „Așa a vrut Dumnezeu.” „Gheronda se ruga mult, Cezar”, mi-a spus Ovidiu. „Așa l-am cunoscut. Rugându-se.”

Terminase liceul de arte, apoi facultatea de arte. Avea o mână formată, un ochi educat, un simț al proporției rar. Și, la doar 22 de ani, a venit direct în Athos. Fără ocoluri. Fără perioade de probă în lume. A intrat în monahism și a rămas. Prin măiestria lui, a ajuns șeful atelierului de icoane într-una dintre cele mai mari mănăstiri athonite. Zece ani nu a ieșit din mănăstire. Zece ani. „Când am ieșit prima dată, după zece ani, și am ajuns în Ouranoupoli”, mi-a povestit el, „și am văzut o femeie, mi s-a părut o specie ciudată de om. Mergea, pășea altfel. Nu mai știam lumea.”

„Am învățat în 26 de ani de Grecia să fiu grec.” Pictura de icoane plus tot ce era nevoie. Nimic romantic. Totul construit cu dinții strânși. Pas cu pas. Fără lamentații. Așa se ridică lucrurile durabile. Biserica – centrul tuturor – nu s-a construit repede. Câte două pietre pe zi. Nu mai mult. Tenacitate pură.

Într-o dimineață, ieșisem de la Utrenie. Nu era nici ora opt. Un băiat dintr-un grup de pelerini s-a desprins timid și l-a întrebat:
— Părinte, când terminați?
Gheronda purta ochelari de soare, avea brațele încrucișate și privea muncitorii care așezau o piatră în zid. A răspuns scurt, aproape zâmbind:
— Nu mă grăbesc.

Atât. În Athos, graba este semn de necredință. Iar Gheronda știa că lucrurile care se fac repede nu cresc adânc. Tot ce este viu are nevoie de timp. De aceea, lângă el, înveți nu doar să construiești ziduri, ci să-ți încetinești sufletul.

Și poate asta este cea mai grea lucrare dintre toate.

XI
Cei trei piloni :
Ascultarea,
Táierea poftei,
Smerita cugetare

Capitolul XI – Cei trei piloni

Athosul nu este o școală de reguli și nici un laborator de virtuți afișabile. Athosul este o știință a omului restaurat, păstrată intactă timp de peste o mie de ani, în care nu se experimentează nimic nou, ci se verifică, zi de zi, aceeași formulă veche, simplă și teribil de eficientă. Tot ceea ce există aici, de la arhitectura teraselor până la tăcerea dintre două cuvinte, se sprijină pe trei realități care nu pot fi separate una de alta: ascultarea, tăierea poftei și smerita cugetare. Nu sunt trepte, nu sunt etape succesive, nu sunt opționale. Sunt cei trei stâlpi ai ființei întregi, fără de care omul se prăbușește în sine.

Ascultarea este primul și cel mai greu prag, pentru că intră în conflict direct cu mitologia modernă a autonomiei absolute. Omul de astăzi a fost crescut să creadă că libertatea înseamnă să faci ce vrei, când vrei, cum vrei. Athosul spune exact invers: libertatea începe în momentul în care nu mai ești sclavul propriei tale voințe. Teologic, ascultarea nu este o invenție monahală, ci o realitate hristologică. Hristos Însuși trăiește ascultarea ca mod de existență: „**Nu fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis”**[26]. Nu e vorba de inferioritate, ci de armonie ontologică. Ascultarea este modul prin care voința personală se vindecă de boala autosuficienței și intră în acord cu o voință mai mare decât ea.

În Athos, ascultarea este concretă, dură uneori, lipsită de explicații inutile. Nu ți se cere să înțelegi, ci să faci. Paradoxal, tocmai această suspendare a explicației vindecă mintea modernă, obosită de justificări, de analize și de negocieri interioare nesfârșite. Din punct de vedere psihologic, ascultarea rupe cercul nevrotic al

[26] Evanghelia după Ioan, capitolul 6, verset 38

ruminației, acel mecanism prin care omul se întoarce obsesiv asupra propriei persoane, căutând să aibă dreptate, să fie validat, să controleze. Ascultarea te scoate din cap și te coboară în real. Faci, și în timp ce faci, mintea se limpezește fără să-ți ceară voie.

Dar ascultarea, lăsată singură, poate deveni mecanică. De aceea, ea este susținută de al doilea pilon, mult mai subtil și mai dureros: tăierea poftei. Athosul nu luptă împotriva dorinței, ci împotriva tiraniei dorinței. Pofta, în sens patristic, nu este doar sexuală sau alimentară. Este orice impuls care cere satisfacție imediată și se proclamă centru al existenței. **Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că păcatul nu constă în dorință, ci în folosirea greșită a dorinței**[27]. Dorința este energie; problema este direcția ei.

Tăierea poftei nu înseamnă mutilare, ci reeducare. În Athos, omul este dezvățat să reacționeze automat. Foamea este ținută sub control nu ca pedeapsă, ci ca pedagogie. Somnul este scurtat nu ca tortură, ci ca trezvie. Vorbirea este redusă nu ca izolare, ci ca igienă a minții. Din perspectivă neuroștiințifică, această disciplină reduce hiperactivitatea sistemului dopaminergic, responsabil de dependențe, impulsivitate și instabilitate emoțională. Athosul a descoperit cu secole înainte ceea ce știința confirmă astăzi: omul dominat de stimulare continuă devine incapabil de sens.

Tăierea poftei eliberează o energie uriașă. Energia care înainte era risipită în satisfacții rapide se transformă în atenție, răbdare, profunzime. De aceea, în Athos,

---

[27] **Sfântul Maxim Mărturisitorul,** ***Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*** **–** Vol. II, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae (Editura Humanitas, ediția a II-a, 2017; ISBN 978-973-50-5603-2)

munca fizică, rugăciunea și tăcerea se împletesc într-un mod aproape organic. Nu există compartimentări. Totul este un singur flux de energie reorientată.

Și totuși, nici ascultarea, nici tăierea poftei nu sunt suficiente dacă nu sunt pecetluite de al treilea pilon, cel mai rar și mai greu de dobândit: smerita cugetare. Smerenia nu este umilință, nu este autodepreciere, nu este complex de inferioritate. Smerenia este vederea corectă a realității. Sfântul Isaac Sirul spune că smerenia este haina dumnezeirii. Nu pentru că Dumnezeu se micșorează, ci pentru că adevărul nu are nevoie să se impună.

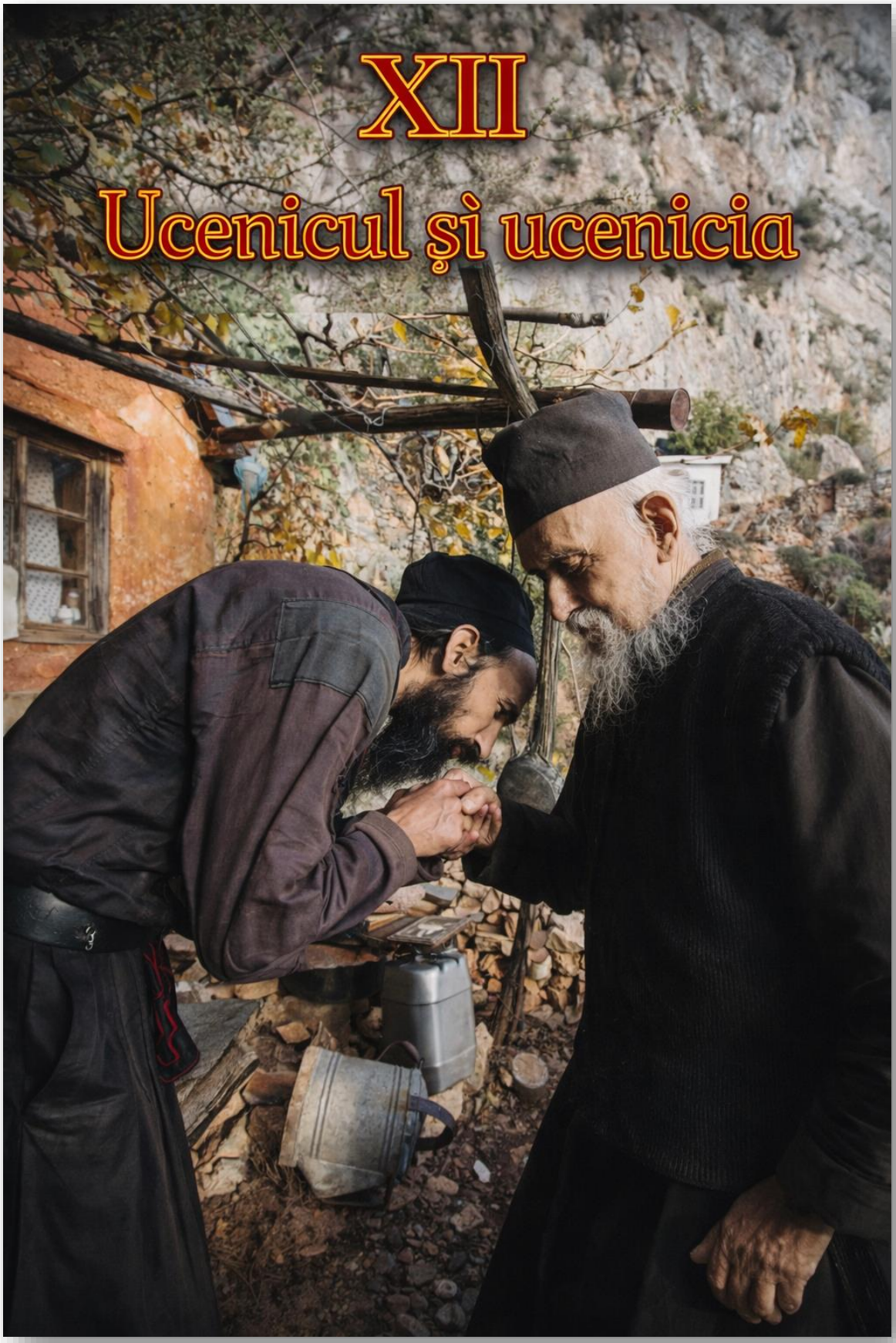
În Athos, smerita cugetare este rezultatul firesc al primilor doi piloni. Omul care a ascultat și și-a tăiat pofta începe să se vadă așa cum este: limitat, fragil, dependent, dar iubit. Smerenia nu îl zdrobește, ci îl așază. Îl scoate din comparație. Îl vindecă de nevoia de a fi special. Din punct de vedere psihologic, smerenia este opusul narcisismului defensiv. Omul smerit nu se apără permanent, nu se justifică, nu se compară. Este prezent.

Istoric, Athosul a supraviețuit tocmai pentru că aceste trei realități au fost păstrate nealterate. Imperii au căzut, ideologii au trecut, dar Athosul a rămas pentru că nu a negociat niciodată aceste fundamente. Nici cu Bizanțul, nici cu otomanii, nici cu modernitatea. De aceea, Athosul nu este doar un loc de rugăciune, ci un model antropologic complet, poate ultimul de acest fel în lume.

Într-un timp în care omul este fragmentat, grăbit, stimulat excesiv și convins că știe tot, Athosul oferă exact opusul: încetinire, tăcere, rânduială, sens. Ascultarea te scoate din tine. Tăierea poftei te eliberează de tine. Smerita cugetare te reașază în

tine. Și abia atunci, omul devine din nou capabil de Dumnezeu. Nu prin extaz, nu prin spectaculos, ci printr-o liniște adâncă, în care nu mai este nimic de demonstrat.

Aceasta este arhitectura nevăzută a Athosului.
Și, poate, singura care mai funcționează.

XII
Ucenicul și ucenicia

Capitolul XII – Ucenicul si ucenicia

După aproape o săptămână de viețuire în Athos, fără să-mi fi spus cineva explicit, începusem să simt ceea ce Părinții numesc dimensiunea uceniciei. Nu ca idee, nu ca teorie, ci ca stare. Ca respirație. Ca mutare lăuntrică. Nu mai eram doar pelerin. Eram „folosit”. Trimis. Așezat în rost.

Făceam deja comisioane. Coboram la Karyes, capitala administrativă a Sfântului Munte, cu liste precise pentru aprovizionarea chiliei: ulei, făină, legume, lucruri simple care, puse în ordinea ascultării, deveneau liturghie discretă. Aduceam pelerinii de jos, din port, la chilie. Alteori eram „băgat” o zi întreagă la bucătărie, sub oblăduirea unuia dintre cei mai dragi oameni mie până astăzi: ucenicul de atunci al gherondei. Omul care m-a luat lângă el și cu care am preparat, fără exagerare, cea mai bună focaccia din lume – rumenă, elastică, mirosind a Athos și a bucurie. Vizitatorii chiliei o lăudau fără să știe că gustau, de fapt, o taină.

Avea în jur de patruzeci de ani. Bucureștean. Cunoscuse lumea. Sportiv de performanță, cu un trecut tumultuos, știa strada și regulile ei, dar se întorsese în Hristos recunoscându-I dulceața – acea dulceață de care vorbește **Simeon Noul Teolog**[28] – și nu se mai putuse desprinde. Călugăr de aproape zece ani, opt dintre ei trăiți în aceeași chilie. Jovial, haios, mereu cu glumele la el, dar niciodată superficial. Înțelept fără emfază. Părea „vechi de zile”, deși vârsta din buletin spunea altceva.

[28] **Sfântul Simeon Noul Teolog**, Imnele iubirii dumnezeiești, traducere și ediție românească: Isaac Dascălul (trad.), Editura Predania, București, 2008, ISBN 978-973-87621-7-6

În perioada aceea ne-am apropiat mult. Pot spune fără ezitare că el a fost cel care mi-a transmis informațiile tehnice esențiale despre Athos: cum funcționează obștea, cum se respiră rânduiala, cum se tace. Gătea dumnezeiește. Juca o miuță rapidă cu copiii care veneau la chilie și îi dribla admirabil, spre veselia lor. Îndrepta oasele pelerinilor obosiți, mai ales pe ale celor în vârstă. Avea mereu o vorbă bună, citea din Pateric după fiecare masă, deretica prin chilie, repartiza pelerinii în camere, ținea rânduiala zilnică, slujbele de utrenie și vecernie. Nu cred să fi cunoscut vreodată diacon sau preot care să știe atât de mult, atât de exact și atât de pe de rost întreaga rânduială a slujbei.

Dezvoltat de gheronda într-o aptitudine rară, începuse atunci să caligrafieze pe piele de capră, cu miniaturi decorative desenate de mână, în pur spirit bizantin. Prima lui carte de rugăciuni: *Doisprezece rugăciuni ale Ortodoxiei*. Într-o seară mi-a arătat manuscrisul, așezat cu emoție pe masa lui mică de lucru. Am rămas mut. Nu de frumusețe. De adevăr.

Râdeam mult cu el. Când mă întorceam la chilie: „Iar ai venit? Să-mi strici ziua?" – și izbucnea într-un râs copios, care la început mă lăsa perplex. Altădată, revenind după o vreme cu barba crescută zdravăn, mi-a spus, aproape defrișator: „Ia uite, ți-a crescut barba. Acum ai figură de Hristos. Responsabilitatea e mai mare." El m-a botezat Atanasie, după Sfântul Athanasie Athonitul – cu care, printr-o coincidență ce nu e chiar coincidență, împărtășesc și data de naștere: 5 iulie pe stil vechi. Eu sunt născut pe 18 iulie, dar în Athos se ține calendarul vechi. Alteori îmi striga poreclele pe care tot el mi le alesese, cu acea libertate tandră pe care doar frăția adevărată și-o permite: „Barbă-Sură" sau „Sfarmă-Pietre". Le rostea cu haz, dar și cu un soi de recunoaștere tăcută, ca și cum ar fi botezat, prin glumă, o trăsătură care nu ținea de trup, ci de inimă.

La masă avea un ritual al lui. După ce împărțea cu grijă fiecăruia porția rânduită, venea la mine cu zâmbetul acela șiret și îmi trântea în față întreaga oală cu ce mai rămăsese, spunând apăsat și vesel:
„Mănâncă, Atanasie!” Aluzia era limpede și savuroasă. Tot el îmi povestise istorioara cu Sfântul Athanasie Athonitul, mustrat de ucenicii mai râvnitori la dreptate decât la înțelegere, pentru că ar fi mâncat două porții, în timp ce lor li se îngăduia doar una. Sfântul, spune tradiția, ar fi mâncat pe loc zece porții și le-ar fi spus senin: „Aceasta este lăcomia. Eu mă opresc la două, de care mă tot acuzați.” O pedagogie aspră și luminoasă, în același timp, care zdrobea fățărnicia fără să rănească.
Nu ne-am supărat niciodată unul pe celălalt. Nici cu vorba, nici cu fapta. Între noi nu a fost loc de iritare, de competiție sau de măsurare a vredniciei. Prin apropierea de el am înțeles, după foarte mulți ani de viață, ce înseamnă frăția adevărată: nu convenție, nu politețe, nu alianță de circumstanță, ci libertatea de a fi văzut până la capăt și iubit tocmai acolo.

Aici se cuvine o paranteză necesară, apropos de datele si calandarul athonit. Calendarul iulian, introdus de Iulius Cezar în anul 45 î.Hr., avea o eroare mică, dar constantă: 11 minute și 14 secunde pe an. Această eroare a dus, în secole, la o decalare a echinocțiului de primăvară, afectând calculul Paștelui. În 1582, **Papa Grigorie al XIII-lea**[29] a introdus calendarul gregorian, corectând această eroare prin eliminarea a zece zile și ajustarea anilor bisecți. Apusul a adoptat rapid noul

[29] **Papa Grigorie al XIII-lea (1502–1585)** a fost papă al Bisericii Catolice între 1572 și 1585. Este cunoscut în special pentru reforma calendarului, cunoscută sub numele de calendarul gregorian (1582), care a corectat decalajul acumulat de calendarul iulian și care este folosit astăzi aproape în întreaga lume.

calendar. Răsăritul ortodox, din motive teologice, ecleziologice și identitare, a rămas fidel calendarului iulian. În 1923, unele Biserici Ortodoxe au adoptat calendarul iulian îndreptat (numit popular „stil nou”), care coincide cu cel gregorian până în anul 2800, păstrând însă Pascalia veche. Athosul a refuzat schimbarea. Nu din încăpățânare, ci din fidelitate față de Tradiție. Acolo, timpul nu se negociază.

Într-o zi, în spatele chiliei, lângă grătarul pe care era inscripționat chiar numele lui, ucenicul mi-a aruncat-o pe cea mai grea:„Cât credeai că se mai roagă bunică-tu, preotul Hristache, de pe lumea cealaltă, ca să ajungi odată și-odată și la noi?” Bunicul meu matern, Hristache Tatu, din Munții Vrancei, a fost preot ortodox în perioada comunistă, în satele Colacu și Valea Sării. Om al muntelui, al rezistenței tăcute, orfan de război, crescut în mănăstire, cu studiile teologice făcute la Cernăuți, slujitor într-o vreme în care preoția se plătea scump. A murit prematur, într-un accident rutier, la sfârșitul anilor ’60. Vin dintr-o familie care, lărgit, a dat peste șase preoți ortodocși. Am crescut în strana bisericii de la cinci ani, sub îndrumarea bunicii Anastasia – mama mamei mele – singura bunică pe care am apucat-o, femeia care m-a introdus în tainele Bisericii înainte să știu ce sunt tainele.

De atunci, din Athos, nu m-am mai putut bărbieri. Nu rad barba. O tund, o aranjez, dar nu o mai pot rade. Nu e un gest estetic. E o pecete. Călugării poartă barbă și plete nu din neglijență, ci din memorie biblică. Nazarinenii – oameni consacrați lui Dumnezeu – nu își tundeau părul ca semn al legământului. Samson a fost nazarinean. Ioan Botezătorul, Hristos Însuși, au purtat această marcă a separării sacre. Barba este simbolul bărbăției nealterate, al puterii necosmetizate, al omului întreg.Mai mult, reverenda neagră și haina monahală sunt haina morții. La intrarea în monahism, omul moare lumii și învie ca monah. Drumul nu e brusc. Începe cu binecuvântarea duhovnicului, continuă cu ucenicia, cu statutul de frate, apoi rasoforul – purtătorul

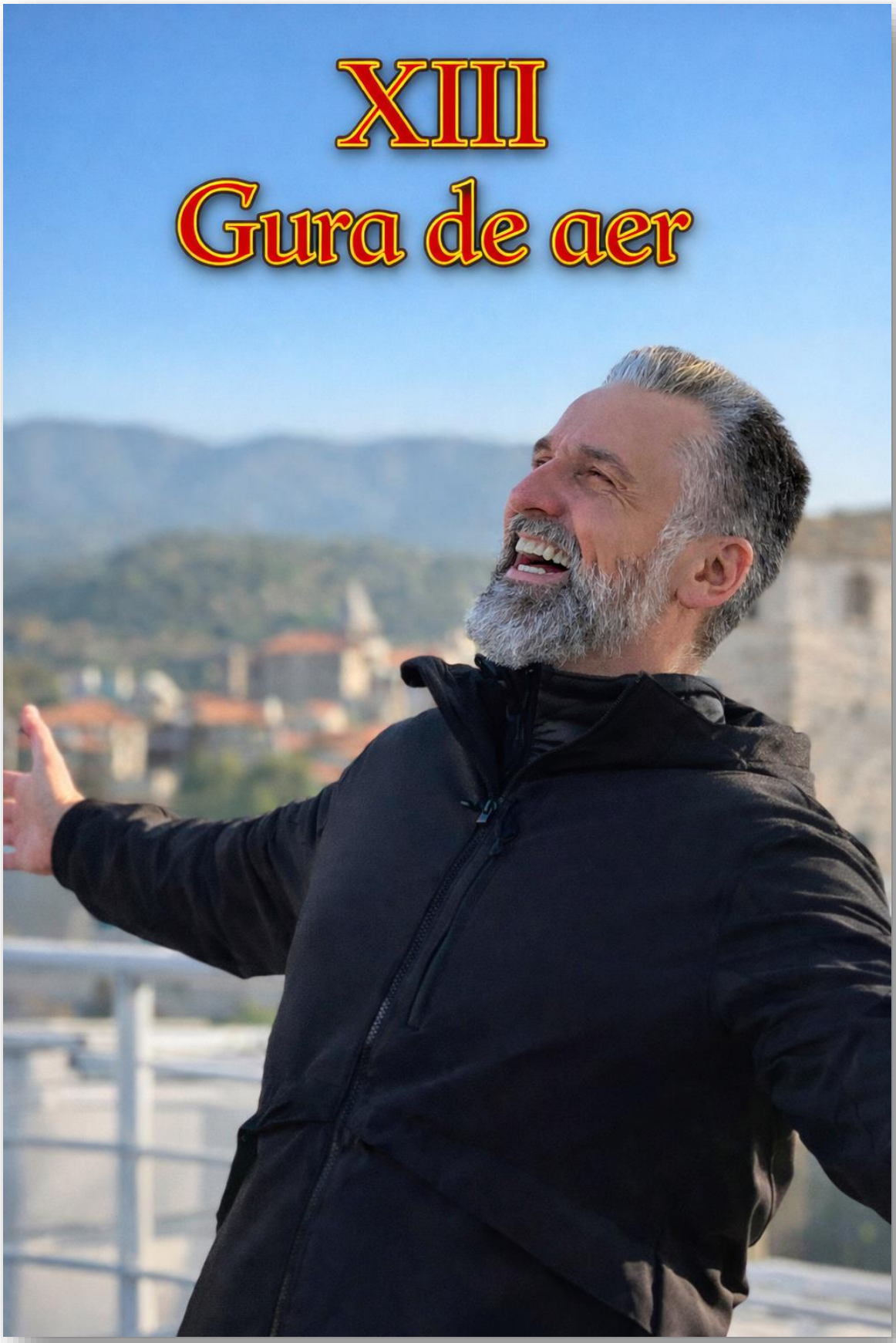
rasei –, și culmină cu tunderea în monahism, printr-o slujbă cutremurătoare: lepădări, jurăminte, tunderea părului în chip de cruce, primirea numelui nou. Apoi viața în obște, ascultarea, și, pentru unii, marea schimă – recunoscută prin semnele distinctive ale veșmântului. Nu toți călugării sunt preoți. Nu toți preoții sunt călugări. Sunt vocații diferite în același Trup.

În Athos există și cei care „fac carte". Athoniada, cea mai veche școală a Sfântului Munte, fondată în 1749 la Vatoped, mutată ulterior la Karyes, și seminarul de la Schitul Sfântul Andrei au format generații de teologi, ierarhi și cărturari. Acolo s-au predat greaca, filosofia, teologia, științele. Athosul nu a fost niciodată obscurantist. A fost exigent.

Și eu am vrut să rămân. Într-o dimineață, coborând precipitat scările, am spus: „Părinte, eu nu mai vreau să plec." A zâmbit. A tăcut. Seara, mi-a trimis prin ucenic o carte: Cateheze și cuvântări de Emilianos, starețul de la Simonopetra. Acolo scria limpede: căsătoria și călugaria sunt două forme de monahism. Ambele presupun muncă și rugăciune. Rugăciune și muncă.
„Cezar, tu ești deja călugăr. Mergi acasă. Ai familie și copii de crescut."

Atunci aveam cinci copii. Astăzi am șapte.
Și Athosul nu m-a părăsit niciodată.

XIII
Gura de aer

Capitolul XIII – Gura de aer

Am văzut atunci, pentru prima dată după ce mi se îngăduise să ies din mănăstire, când părintele mi-a dat voie să mă plimb pe munte cu un grup cazat în chilie, un călugăr de la Stavronikita. Ușor absent, aproape plutind, a trecut pe lângă mine fără să mă vadă. Și am plâns instantaneu. Fără motiv rațional. Fără explicație. Ca și cum ceva foarte vechi din mine îl recunoscuse pe ceva foarte vechi din el.

A urmat prima mea zi adevărată de pelerinaj, după mai bine de o săptămână de stat în chilie. „Du-te, Cezare, să vezi locuri frumoase", mi s-a spus. Și m-am dus. Drumul pe munte, spre Sfântul Ilie – pe unde mai fusesem pe jos cu arhitectul, în duminica precedentă –, apoi Stavronikita. Cu grupul, înghesuiți în bena unei mașini, ca niște copii mari, liberi, improvizați. Ne-au refuzat pe drum să ne pună la masă. Și la Sfântul Ilie, și la Vatoped. N-a fost întâmplător.

La Vatoped s-a concentrat, poate, esența a tot ceea ce am trăit în Athos. Moaștele: cu călugărul român care ni le arăta cu evlavie tăcută. Brâul Maicii Domnului. Urechea Sfântului Ioan Gură de Aur. Lemn din Crucea Răstignirii. Și apoi, privind oamenii, cu o luminare care nu venea din minte, ci din inimă, mesajul limpede, aproape rostit de Maica Domnului însăși: „Toți oamenii sunt frumoși." Până atunci fusesem într-o judecată continuă. Supărat pe toți că nu sunt ca mine. Că nu gândesc ca mine. Că nu simt ca mine. Acolo s-a rupt ceva. Punctul culminant a fost momentul în care, dintr-o mare de oameni adunați în jurul celebrului părinte Chiril – cel care deține cheile bisericii ce adăpostește Brâul Maicii Domnului și celelalte sfinte moaște – omul face culoar prin mai bine de treizeci de persoane, se uită direct la

mine (era prima dată când îl vedeam) și spune, șugubăț, făcând aluzie la înălțimea mea mult peste medie:
„Ia uite, a venit să ne viziteze echipa națională de basch…”
Se oprește o secundă. Se uită în mine, parcă în ficat, mă scanează fără milă și continuă:
„N-ai făcut baschet. Ai făcut handbal. Și părinții nu ți-au permis. Te-au trimis la carte. Așa-i?”
Cum știa omul acela, care mă vedea pentru prima dată, toate acestea despre mine? Aveam să aflu, la reveniri ulterioare, că era duhovnicul a mii de români, că știa la zi tot ce se întâmpla în țară și în lume, că ajutase mii de suflete și le pusese pe calea cea bună. Și că Vatoped era casa lui de peste treizeci de ani, parte dintr-o obște condusă absolut magistral de celebrul stareț Efrem.

Vatopedul este o lume în sine. O fortăreață spirituală și administrativă. Una dintre cele mai vechi mănăstiri athonite, cu o istorie care coboară până în secolul al X-lea, legată de împărați bizantini, de patriarhi, de mari sfinți. Astăzi, sub conducerea starețului Efrem, Vatopedul funcționează ca un organism viu, perfect articulat. Ca un imperiu tăcut. Are secție de pescuit, ateliere de icoane, produse athonite cu marcă proprie, accesări de fonduri europene, remedii naturiste, miere, vin, țipuro, pâine, prăjituri, mir, tămâie, bijuterii.

Totul făcut cu rânduială, cu discernământ, cu o mână de fier îmbrăcată în catifea duhovnicească. Un **CEO al monahismului**, dacă vrei, dar unul care nu a pierdut nicio clipă sensul vertical.

A urmat drumul în benă până la **Prodromu**[30]. Și „revoluția” noastră. Guverne puse și dărâmate verbal, planuri salvatoare pentru lume, discursuri incendiare, toate stinse într-un hohot de râs general când am ajuns la schit. Genial. Printre noi, un tip de 64 de ani, care știa de Retromobil, trăise în Canada, avea copiii mari, purta hanorac, tânăr la minte, liber. Tatăl lucrase la uzinele Ford din București. Om pasionat de viață, de restaurare, de frumos. Suflete. Lacrimile mele către „dom’ profesor”, cum îl poreclisem pe unul dintre ei pentru că semăna izbitor cu tata – contabil la BNR. O recunoștință adâncă față de acești oameni. Era prima dată, după zile întregi, când vedeam oameni din afara chiliei. Deși nu primisem ascultare și nici nu cerusem voie, am cotit spre Prodromu. Impunător. Rece. Diferit față de prima mea vizită, cu ani în urmă. Mult mai dogmatic. Grupuri de români stând în genunchi la vecernie, în biserică. O rigoare care te strângea. Îl văzusem pe părintele Iulian data trecută. Atunci, cu multe lacrimi în ochi, intrând la el pentru sfat, m-a întrebat: „Ce ești tu?” „Profesor”, i-am răspuns.
„Să faci o treabă cu suflet și inimă!”

Frigul din benă a fost cumplit. Ne-a prins noaptea la întoarcerea de la Prodromu, iar drumul, pe care ziua îl subestimezi, noaptea se dilată, se adâncește, capătă altă densitate. De la Karyes, capitala Athosului, din zona chiliei noastre din Kapsala sunt, în mers normal, cam două ore și jumătate spre Prodromu. Atunci însă, fără loc în mașină, după ce făcuserăm și oprirea la izvorul Sfântului Athanasie, am mers în benă.

---

[30] **Schitul Prodromu** (adică al Înaintemergătorului) este cel mai cunoscut loc de nevoinţă al monahilor români din Sfântul Munte Athos. A fost întemeiat între anii 1852-1866 de ieroschimonahul Nifon Ionescu și ucenicul său, ieroschimonahul Nectarie. Este închinat Sfântului Ioan Botezătorul și se află pe teritoriul Mănăstirii Lavra.

Izvorul Sfântului Athanasie nu este un simplu punct de apă. Tradiția spune că, în vremuri de mare secetă, când obștea era istovită și apa devenise o problemă de viață și de moarte, Sfântul Athanasie Athonitul a lovit cu toiagul în stâncă, iar apa a țâșnit pe loc. Athosul a fost clădit cu măgăruși, cu spate de om și cu rugăciune, iar apa a fost dintotdeauna una dintre cele mai mari încercări ale muntelui. În alte vremuri, distanțele nu se măsurau în kilometri, ci în ore de mers pe jos între mănăstiri. Nu existau drumuri pietruite, nu existau mașini, iar tot ce se ridica se ridica cu sudoare și răbdare.

În Athos nu există biciclete, motociclete, cai sau orice altceva de încălecat. Gestul încălecării este considerat de natură sexuală și, prin urmare, necuviincios într-un spațiu consacrat integral nevoinței. Nu se stă picior peste picior. Se merge drept, simplu, smerit. Circulația auto este strict controlată: nu orice mașină este admisă, sunt necesare permise speciale emise de Sfântul Munte, iar taxa de ședere și circulație ajunge la aproximativ 200 de euro pe zi. Athosul are aproximativ 60 de kilometri lungime și 12 kilometri lățime în deschiderea maximă, cu vârful Athon dominând totul, la 2033 de metri. De aceea spun mereu: în Athos, totul trebuie organizat din timp. Să știi unde dormi. Să știi unde mergi. Să nu te abați de la ascultarea primită de la gheronda.

Noaptea, însă, Athosul se schimbă. M-a cuprins un frig adânc, care nu venea doar din aerul umed și rece, ci dintr-un alt strat al realității. Am simțit fiori puternici, aproape animalici. Noaptea, pe Athos, pare că apare ceva ce pot defini doar ca partea necurată. Nu spectaculos, nu hollywoodian, ci dens, greu, apăsător. Și e bine să nu ai de-a face cu ea în lipsa unui antrenament duhovnicesc serios. Acolo unde credința este mare, încercările sunt pe măsură. De atunci respect cu strictețe ora de întoarcere

la chilie: maximum șapte seara; iarna, chiar mai devreme, pe la cinci-șase. Nu mai ies niciodată din cuvântul gherondei. Ne-a certat cumplit. Și pe bună dreptate. Ca să nu mai spun că făcuserăm foamea toată ziua, nefiind inspirați să ne luăm mâncare consistentă la plecare. Noroc cu un sandwich și câteva mere, împărțite frățește între cei șase membri ai grupului nostru „infracțional", fugarii de acasă.

Întoarcerea de la Prodromu s-a lăsat cu mustrare severă. Pentru că nu l-am informat unde mergem. Pentru că nu am făcut ascultare. Pedeapsa a fost clară și fără discuții: ei, a doua zi, la curățat livada; eu, la terminat stiva de lemne.
Mâini rupte.
Mănuși sfâșiate. Sânge.
Iar ucenicul, calm, aproape liturgic, ungându-mi rănile **cu o soluție „magică",**
ca și cum nimic din toate acestea nu ar fi fost pedeapsă, **ci inițiere.**

XIV
Iubirea aia mare

Capitolul XIV – Iubirea aia mare

După o noapte cumplit de ciudată, poate cea mai grea din tot șederea mea, am fost trecut printr-o judecată interioară fără menajamente. Mi-am văzut toate ale mele rele. Păcate vechi, fetișuri rușinoase, fragmente de viață dezordonată, derulate în fața ochilor mei cu o claritate aproape cinematografică, hollywoodiană, dureroasă. Scene erotice urâte, nepotrivite, cu oameni cu care nu trebuia și în momente care nu trebuiau să existe. Nu era plăcere, era expunere. Nu era visare, era radiografie. Ca și cum cineva apăsase „play" pe arhiva mea cea mai ascunsă, fără drept de apel.
În aceeași noapte l-am visat pe tata. Era în fața blocului copilăriei mele, lângă vechea Dacie. Tânăr. Viguros. Proaspăt bărbierit. Exact așa cum îl țineam minte din anii buni. M-a privit ca un tată adevărat: povățuitor, dar și dojenitor. Fără dramatism. Fără reproș isteric. Doar adevăr. M-am trezit zguduit.

Dimineața a venit cu ceva ce nu pot numi întâmplare. Țineți minte: plecasem de acasă la **îndemnul Oxanei – „du-te la Athos și întoarce-te când rezolvi; nu încerca să faci vreun șmen până atunci".** În serile precedente primeam mesaje administrative: copiii, casa, lucrurile curente. Nimic afectiv. Nimic emoțional. Nicio mângâiere. Și după exact o săptămână de la sosirea mea în Sfântul Munte, apare un mesaj scurt:
„Iubitul meu, ești bine?"

Când îți cunoști partenerul de viață, îi știi tonul fără să-l auzi. Îi cunoști inflexiunile dintr-un singur cuvânt. Am coborât scările chiliei aproape fără să le ating, după ce mă retrăsesem discret în cameră, imediat după slujba de dimineață. Gheronda lua

micul dejun cu câțiva invitați. Am îngenuncheat lângă el. Cu mâna tremurândă i-am arătat mesajul. L-a citit tacticos. Eu, cu lacrimile în gât, am izbucnit:

— Există Dumnezeu, Părinte! Există Dumnezeu!

Iar el, mai pontios ca niciodată, ca să-mi dezamorseze furtuna interioară, a spus zâmbind:

— Îmi dai în scris, Cezare?

Și atunci s-a rupt ceva definitiv. Am ieșit afară și am început să fac sprinturi pe panta abruptă de la intrarea în chilie. Peste douăzeci. La finalul fiecărei ture ridicam bucăți grele de stâncă deasupra capului, ca într-un ritual primitiv de evacuare. Încercam să scot din mine ceva ce dădea pe dinafară. Nu adrenalină. Nu furie. Dumnezeu.Acela a fost punctul de inflexiune. Fractura. Momentul meu de intimitate reală cu Dumnezeu. Acolo m-am întors la El. Nu prin teologie. Nu prin explicații. Prin zdrobire.

Părintele stătea pe terasa chiliei, cu brațele încrucișate, zâmbind:

— Asta e puterea aia mare, Cezar. Doar asta. Iubirea.

Într-o zi m-a pus să-i arăt că știu să fac sport. Ne-am antrenat împreună. În altă zi i-am spus că iubesc arta, că mă hrănește: muzica simfonică, pictura, sculptura. Intrasem pe terenul lui. I-am spus că pot schița și picta în stil bizantin. Atunci m-a dus în camera care îi ținea loc de atelier și mi-a spus simplu:

— Desenează.

Am făcut un cap de arhanghel. L-a privit îndelung, apoi, cu o blândețe chirurgicală, a corectat câteva linii.

— E bine… dar mai ai de învățat, a insistat.

Într-una dintre deplasările noastre – începusem să-l însoțesc prin Athos, ca șofer – mi-a vorbit despre femeie. A spus limpede: aici nu e nicio problemă cu femeia. Nu pentru că femeia ar fi ceva greșit, ci pentru că ar tulbura. În Athos, toți slujesc deja

o femeie: Maica Domnului. Și în lipsa oricărei alte femei, Athosul arată ca o farmacie: curat, ordonat, funcțional.

Mi-a spus, zâmbind:

— Vezi, Cezar? Se dovedește că noi, bărbații, putem. Putem să slujim, să ne îngrijim, să ne gospodărim, să gătim, să fim curați, să ne rugăm și să trăim în bună rânduială.

Apoi, glumind, din mersul mașinii:

— Nu-i așa, Cezar? Celelalte femei nu există.

Mesajul era clar. Femeia, ca și credința, ar trebui să fie una și pentru toată viața. Greu în vremurile vitezei, dopaminei și transumanismului. Dar nu imposibil. Golire. Răbdare. Muncă. Rugăciune. Și poate ai o șansă.

Zilele curgeau într-un ritm precis: sunatul clopotului, chemarea la masă, rugăciunea de dinainte și de după, strânsul mesei, somnul de după-amiază. Și apoi lupta. Lupta cu ispitele din cap, mai grea decât orice nevoință fizică. Aici se cuvine pomenit Sfântul Grigorie Palama și întreaga tradiție a pazei minții: războiul nevăzut, gândurile, loghismoii, care nu se înfrâng prin voință, ci prin atenție și rugăciune.

Venisem în primele zile să mă dau mare: că sunt, că știu, că pot. Adevărul era altul. **„Sunt nimic. Nu știu nimic. Nu pot nimic.”** – expresia aceasta, atribuită adesea Părintelui Cleopa, îmi devenise axă. Iar gheronda, văzând cum mă smeresc pe zi ce trecea, mi-a spus o vorbă imensă:

— Nu te mai umfla, Cezar, că nu te poate cuprinde lumea.

Fă-te mic, să te strecori.

Îl întrebam adesea pe ucenicul care avea o grijă aproape maternă de mine:

— Cum să mă rog?

— Roagă-te și Maicii Domnului, mi-a spus. Hristos ne aude pe toți, tot timpul. Dar Maica mijlocește mereu. Ce mamă își refuză copilul?

Și mi-a mai spus ceva, tulburător:
— Știi unde stă necuratul pe aici?
— Nu, părinte.
— Pe lângă altar. Îi așteaptă pe cei care vin cu jumătate de măsură. Îi prinde când se închină fără evlavie. Roagă-te până la lacrimi. Am făcut-o.

Ani mai târziu, de curând, vorbind cu el la telefon despre credință și despre mese, i-am spus că trăiesc o stare de deznădejde.
— Unde ești?
— Pe o bancă, în parc.
— **Ridică-te și pleacă de acolo. E necuratul lângă tine. Deznădejdea nu e de la Dumnezeu. De la Dumnezeu sunt doar credința, nădejdea și iubirea**. Mergi mai departe. E doar o perioadă.
Aș putea continua cu pildele acestea încă multe pagini.

Într-una dintre ultimele mele zile, m-a luat cu el la bunul său prieten, gheronda de la Schitul Bourazeri. Cu rădăcini puternic românești, schitul Bourazeri a fost întemeiat și locuit, mai ales în secolele XIX și XX, de monahi români veniți din Moldova și Muntenia, oameni ai rugăciunii adânci, unii cu formare teologică solidă, alții simpli nevoitori, dar cu o viață interioară densă și așezată. Ca multe așezăminte românești athonite, a cunoscut perioade de înflorire și decădere, în funcție de vremuri, de sprijinul din țară și de libertatea de mișcare a monahilor, ajungând în epoca comunistă aproape părăsit, dar fără a-și pierde vreodată duhul. Acolo am intrat într-o biserică cum nu mai văzusem: scăldată într-o lumină nepământeană. Am făcut închinare și am intrat în salonul de primire – impecabil, cu miros de lemn ars, tămâie, mir și cozonac proaspăt. M-a teleportat direct în casa bunicii mele din copilărie. Emoția a fost copleșitoare.

Îi priveam pe cei doi gheronda vorbind la fereastră, cu o cordialitate rară. Și m-am întrebat dacă mai există prietenie în lumea aceasta. Mi s-a explicat ulterior: în monahism nu există prietenie, ci slujire și iubire comună în Hristos. Atât.

Și poate tocmai de aceea e atât de greu de înțeles din afară.

XV

Ultima zi?

Capitolul XV – Ultima zi?

În fiecare seară îl întrebam pe Gheronda, aproape ritualic, dacă plec a doua zi, dacă mi-a rezervat loc la barcă. Mereu răspundea negativ. Pe Athos, plecarea nu e un detaliu logistic, ci o rânduială în sine. Dacă nu știi din timp când și cum pleci, riști să rămâi pe mal, cu toate lecțiile nefăcute. Traversarea Mării Egee se face doar până la prânz; după aceea, marea se închide pentru tine, indiferent de dor, grabă sau rugăminți. Prima barcă pleacă din Ouranoupoli pe la șapte dimineața, ultima undeva înainte de amiază. La fel și la întoarcere. Există trei feluri de ambarcațiuni: feribotul mare, greoi, care cară sute de oameni, mașini, utilaje și marfă, cu opriri dese și o viteză domoală; bărcile medii, mai rapide, mai suple; și taxi-urile maritime, sprintene, aproape tăioase în apă. La feribot plătești între zece și cincisprezece euro, la taxi regula e strictă: maximum opt persoane, altfel suprataxă, iar închirierea întregii bărci ajunge la două sute de euro. Totul, absolut totul, se face cu rezervare. Altfel, Athosul te lasă pe țărm, ca pe un copil neatent.

Îmi amintesc limpede acea dimineață de sâmbătă. Nimic nu prevestea ruptura. Cerul era banal, orizontul tăcut. Utrenia, micul dejun, lucrul, rucodeliile, rânduiala de fiecare zi. Trecuseră deja multe zile de când ajunsesem și aveam senzația că intrasem, cât de cât, în ritmul lor: muncă, rugăciune; rugăciune, muncă. Athosul nu te cucerește prin revelații spectaculoase, ci prin repetiție, prin uzură, prin liniștirea nervului interior. În dimineața aceea însă, ucenicul m-a chemat și mi-a spus scurt să scriu pomelnicul. L-am scris și i l-am înmânat. L-a luat, l-a privit în grabă, în timp ce slujea în strană, și mi-a spus fără explicații: „Du-te și refă-l.” L-am refăcut. Am crezut că greșisem numele, că scrisesem urât, că încurcasem viii cu morții. L-am rescris de trei ori. La un moment dat s-a uitat atent la lista viilor și a spus, aproape

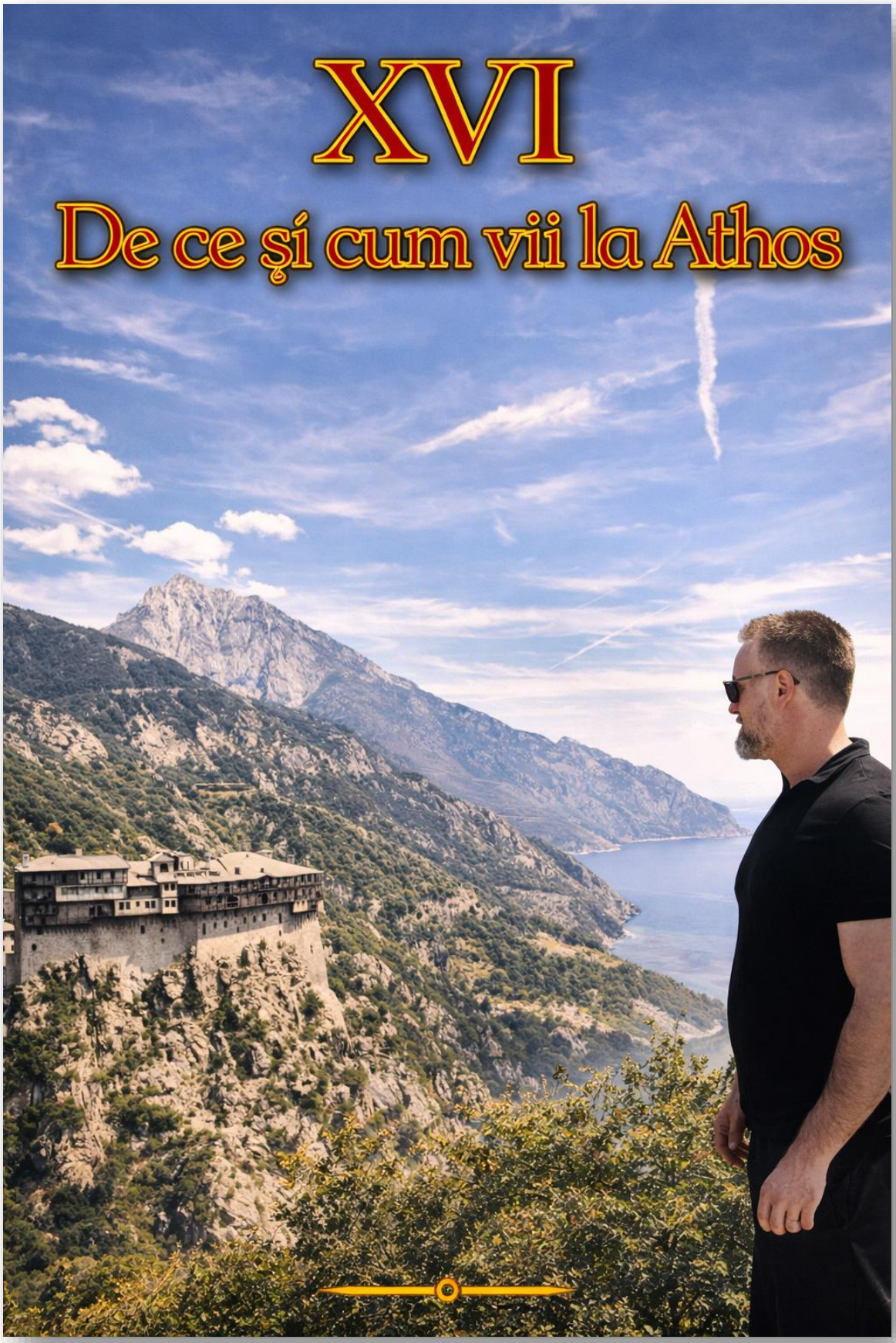
mirat: „**Și tu? Tu unde ești**?” Atunci mi s-a pus nodul în gât, încă de la prima oră a zilei. „Tu, bre… tu ești important. Ce fac ceilalți ai tăi fără tine, bine și sănătos?” De atunci și până astăzi, pe lista viilor sunt eu primul. Nu din vanitate, ci dintr-o credință încăpățânată în viață, în rânduială, în mai bine.

După o zi întreagă de muncă grea, mutat pietre, blocuri de marmură, praf, transpirație și tăcere, gheronda s-a apropiat de mine. Simplu, fără solemnitate, mi-a spus: „Mâine te duci acasă.” M-am întors spre el ca și cum aș fi auzit ceva ireal. „Da, părinte”, am răspuns scurt. S-a așezat pe o piatră lângă mine și a tăcut. L-am privit și, cu o strângere în piept, l-am întrebat dacă pot să mă întorc. „Sigur, Cezar, oricând. Pentru felul în care te-ai purtat, pentru cum ești și pentru harul tău.” Har? „Da, Cezar. Ai un har. E din naștere. Cadou de la Dumnezeu. Nu se dobândește prin exerciții, nici prin tehnici, nici prin vreo magie. Îl ai și gata.” Și a adăugat, firesc: „De azi înainte, ai locul tău în strană, aici, la chilie.”

I-am sărutat mâna apăsat și i-am spus cea mai grea și mai frumoasă formulă pe care o poate rosti un om: „Iertați și binecuvântați, părinte.” Mi-a dat binecuvântare, a zâmbit blând și s-a întors pe călcâie, plecând. Din mers, aproape ca o profeție spusă în treacăt: „Știi, Cezar, n-o să vii singur. Am văzut că te știu mulți oameni. Tu ai trăit aici lucruri pe care n-o să le poți ține pentru tine. O să vorbești. Și lumea va vrea să vină cu tine în Athos.” Am negat atunci, firește. Ani mai târziu, număr peste o sută de oameni și mai bine de douăzeci de drumuri făcute la Sfântul Munte, în misiunea care a devenit crez: ducerea până la capăt a bisericii românești, care se arată deja ca o bijuterie unicat, dar și din dorul de Hristos și de oamenii întru Hristos — călugării mei dragi, care mă primesc de fiecare dată cu brațele deschise.

XVI

De ce şí cum vii la Athos

Capitolul XVI – De ce și cum vii la Athos

Călugării vin la Athos ca să se pregătească de moarte. Aici, timpul nu mai e măsurat în ani sau zile, ci în rugăciuni și în strădania inimii. Athosul construiește rugăciuni către cer de peste 1500 de ani, zi de zi, de trei ori pe zi. Dacă luăm în socoteală cele aproximativ 300 de așezări monahale — mănăstiri mari, schituri pitorești, chilii ascunse în păduri sau pe stânci — și multiplicăm rugăciunile fiecărei zile, ajungem la peste 75 de milioane de rugăciuni. Și dacă nimeni dintre cei care vin aici nu are credință, nu poate pleca spre uscat așa cum a venit: privirea, inima și însăși ființa îi sunt schimbate ireversibil. Am privit ochii celor cu care m-am întors din chilie: toți purtau în privire o lumină nouă, o greutate și o curățire simultană. Intrarea în Athos seamănă cu trecerea printr-o membrană invizibilă; timpul și spațiul se dilată, fiecare pas căpătând o altă semnificație. Athosul funcționează ca o lupă. El mărește totul: atât binele, cât mai ales răul care zace ascuns în adâncul fiecăruia, și îl scoate la suprafață, expunându-l în lumina crudă a propriului nostru suflet. Nu te poate păcăli, nu te lasă să fugi de tine.

Mântuirea, aici, nu e un obiectiv abstract, ci o experiență concretă, palpabilă, care se obține fie prin muncă, fie prin har. Harul este nemeritat, un dar necuvenit de la Dumnezeu, care se primește și se simte, nu se câștigă prin tehnici sau eforturi omenești. La fiecare se manifestă diferit, nu există o rețetă universală. Athosul nu primește prejudecăți, judecăți sau așteptări după chipul lumii: nu e loc de „așa vreau eu” sau de comparații cu experiențele altora. rima mea venire la Athos, aici în chilie, a fost una nepregătită. Am ajuns cu mintea încărcată de întrebări tendențioase, cu un soi de ironie ascunsă și, sincer, aproape persiflând viața și locuitorii acestor locuri sfinte. Firește, ei mai văzuseră asemenea atitudini, și de aceea lecția duhovnicească

pe care am primit-o a fost pe măsura aroganței mele: dreaptă, fermă, dar transformatoare. „Nu face așa”, mi s-a spus. „Pregătește-te înainte, ca să poți primi Athosul în inima ta așa cum se cuvine.” Această atenționare nu era doar un sfat; era un testament al unei experiențe ce depășește orice cunoștință teoretică și se trăiește doar prin smerenie, pregătire și deschidere completă către viața și rânduiala locului.

Drumul către Athos se pregătește cu cel puțin o lună înainte: intri într-o *kenoză* voită, te curățești prin post, rugăciune, așezare și înmuierea inimii, pentru a ajunge aici cu sufletul ușor și gata să primească taina. Vii cu un singur rucsac, îmbrăcat cuviincios, fără branduri, fără logo-uri. Negru, bleumarin, kaki — haine adaptate la vremea estimată prin buletinele meteo ale regiunii. În Athos nu se poate intra în pantaloni scurți; de preferat, chiar și vara, să porți mânecă lungă, deși cei mai mulți pelerini vin, la fel ca mine, cu mânecă scurtă. Ai nevoie și de o pereche de ochelari de soare, neapărat o pelerină de ploaie, o lanternă frontală, o mică trusă de prim ajutor, un recipient pentru apă și, din nou, o pelerină de ploaie – să nu uiți că ești la munte. De asemenea, sunt utile și câteva bluze termice, lenjerie intimă și trusa de igienă personală, adaptate numărului de zile petrecute acolo. Toate acestea trebuie să încapă într-un rucsac de maximum 30-35 de litri, suficient de compact pentru a te descurca rapid la aeroport și pentru a intra și ieși ușor din mijloacele de transport.

La intrarea pe barcă, există doi verificatori: ofițerii de vas, care îți controlează biletul, și reprezentantul athonit, care îți verifică permisul de intrare și efectuează o inspecție vizuală a ținutei. În plus, este recomandat să ai un acoperământ pentru cap – fie șapcă sau pălărie de soare, fie un fes pentru vremea rece. Încălțările ar trebui să fie de *trekking*, fără crampoane mari, pentru a evita strângerea noroiului, iar pantalonii, tot de *trekking*, să fie adecvați vremii, mai subțiri sau mai groși. Când plouă, Athosul devine foarte noroios.

Pentru vremea rece, recomand cele trei straturi: un tricou sau o bluză termică de corp, o bluză de fleece cu fermoar frontal și o jachetă termică, *water-repelling*, cu glugă. A te îmbrăca decent în Athos este o formă de respect față de viețuitorii de acolo. De asemenea, este esențial să eviți țipetele, vocea ridicată, fumatul și alcoolul pe perioada ședерii – doar dacă îngăduie gheronda un pahar. Tot alcoolul disponibil în magazinele din Karyes este destinat muncitorilor.

Astfel, pregătirea și respectarea regulilor sunt esențiale pentru a asigura o experiență lină și respectuoasă în Athos. Fie că alegi să parcurgi cei 700–900 de kilometri din țară cu mașina până la Ouranoupoli, fie cu avionul până la Salonic, totul se face cu o planificare precisă: cerere permis de intrare depus cu cel puțin trei săptămâni înainte, rezervări pentru chilie și barcă, clarificarea locului de dormit și a mijloacelor de transport pe Sfântul Munte. Restricțiile recente nu sunt arbitrare; ele protejează ordinea și rânduiala așezărilor monahale, asigurând pelerinilor o experiență autentică. Evită pe cât se poate circuitele turistice de tip „duhovnicesc”: camere supraaglomerate, alergături de la o mănăstire la alta, bifarea unor obiective ca pe lista de cumpărături. Athosul cere răbdare, respect, smerenie și participare la viața locului.

Pelerinajul autentic în Athos nu e o simplă vizită. Este un angajament, o participare la viața chiliei, la ascultarea de gheronda, la ritmul mănăstirii. Grupurile nu trebuie să fie mai mari de trei-patru persoane - astfel, atmosfera de comuniune și rugăciune nu se degradează. Ceea ce am făcut cu cei care m-au însoțit și cu care continui să fac este să sudăm o mică comunitate, în jurul chiliei, care primește mereu găzduire și cuvânt de folos, ridicând experiența pelerinajului la standarde înalte. La

sosirea din **Salonic**[31] în Ouranopoli, la cină, grupul se coagulează, iar primul instructaj este indispensabil: cum salutăm, cum ne comportăm, cum intrăm și ieșim din biserici și mănăstiri, cum ne raportăm la icoane și la sfinți, etc.

Athosul se poate trăi în mai multe forme: fie cu loc rezervat într-o chilie și participare activă la viața ei, fie bătut pe jos, în drumeții lungi, cu nopți închinate la mănăstiri , fie prin ascensiuni pe Athon, la mica biserică de la 2033 metri, unde cortul devine adăpost și rugăciunea, companie. Cele mai mari sărbători, precum Adormirea Maicii Domnului, aduc pelerini de toate neamurile, iar priveliștea la **Iviron**[32], în priveghiul de zece ore, este copleșitoare: o mulțime de 400 de oameni, cu rugăciune continuă, lumină, tămâie și cântări, sub veghea Maicii Domnului Portărița.
Legenda ei spune că a apărat Muntele și a fost mijlocitoare între cer și pământ, că păzește intrarea și asigură că puritatea și rugăciunea pelerinilor nu sunt tulburate. Ivironul, cu istoria sa bogată și cu semnificația sa profundă în Athos, rămâne un reper de lumină și ordine, o mână tăcută care leagă generațiile de monahi și pelerini.
Athosul nu se termină aici: drumul abia începe. Aici înveți să te pui la pământ, să vezi dincolo de tine, să te mântuiești prin rugăciune, muncă și smerenie, zi după zi.

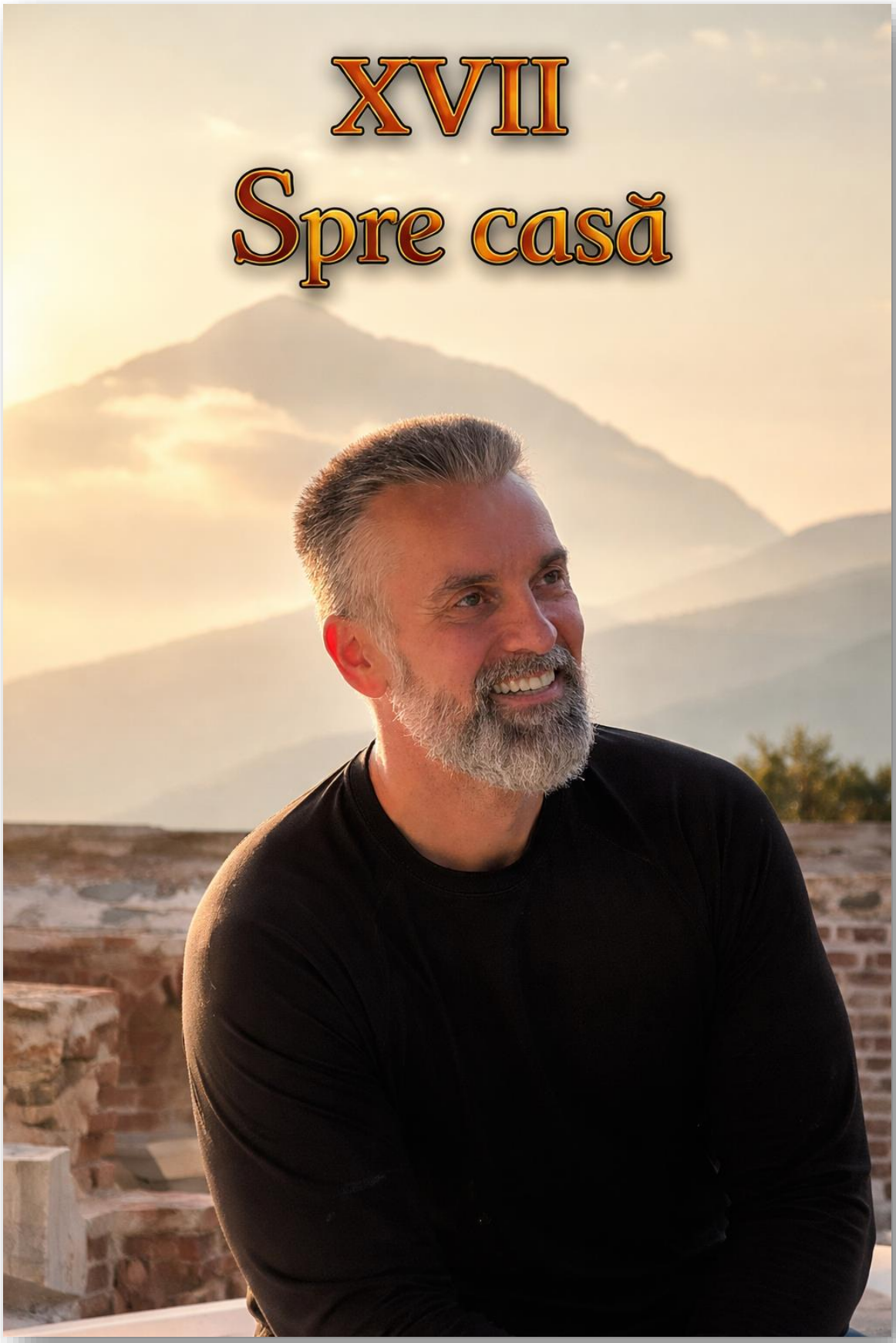
---

[31] **Salonic (Thessaloniki)** – al doilea oraș ca mărime al Greciei, situat în nordul țării, pe coasta vestică a Golfului Thermaic. Fondat în 315 î.Hr., orașul are o istorie bogată, fiind important centru politic, comercial și religios bizantin. Este poarta de acces principală spre Muntele Athos pentru pelerini, aeroportul și portul său facilitând legătura cu peninsula Halkidiki.

[32] **Mănăstirea Iviron** – una dintre cele mai vechi și prestigioase mănăstiri athonite, întemeiată în secolul al X-lea de călugări georgieni, situată pe coasta de vest a peninsulei Athos. Iviron este cunoscută pentru biblioteca sa impresionantă, icoanele bizantine și icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului „Portărița”, care veghează asupra Athosului.

XVII

Spre casă

Capitolul XVII – Spre casă

La plecare, în îmbrățișarea aceea tăcută cu toți, ucenicul a scos de undeva un metanier lung, verde, împletit cu migală, și mi l-a pus în mână: „Să te rogi cu el. A fost al părintelui Atanasie. A slujit o vreme la noi. Acum e al tău.” A fost cel mai de preț dar material cu care am ajuns acasă din Athos. Luni de zile l-am purtat la încheietura mâinii, rulat, desfăcându-l de fiecare dată când aveam nevoie de putere, de răbdare sau de limpezime: „**Fiecare bob din el înseamnă câte un «Doamne Iisuse», da?**” Am coborât agale văile pe care le străbătusem de zeci de ori alături de gheronda, spre portul mănăstirii Xenofont, locul unde, cu zile bune înainte, mă spovedisem pentru prima dată la Athos. Drumul șerpuia pe marginea orizontului, între peretele de stâncă și mare. Chilia rămânea în urmă și, odată cu ea, o bucată din inima mea. Plecam alt om. Aveam să înțeleg că doar aceasta e calea: să mori, ca apoi să învii.

Îmi bubui încă în cap întrebarea unuia dintre tinerii din grupurile pentru care pusesem și strânsesem masa de atâtea ori la chilie: „Ce se întâmplă, părinte, dacă păcătuiesc?” Iar el, surprins chiar în pragul ușii, cu tava de mâncare aburindă în mâini, senin și fără ezitare: „Mori.” Asta e pedeapsa păcatului: moartea. Aveam să pricep mai târziu că nu era vorba de moartea trupului, ci de moartea omului vechi și de învierea celui nou. **Trezvia**. Aveam credința că trăisem și eu un început de trezvie.

Gheronda mă însoțea la întoarcere; venea cu mine până în țară, pentru câteva treburi administrative. Barca ne îndepărta încet de țărmul Athosului și, simțind că mă pierd, m-a luat zdravăn din lateral în brațe, mi-a pus capul pe umăr, de față cu atâta lume, și m-a strâns: „Ești un om cu Dumnezeu. **O să fii bine**. Să mai vii aici, la chilie, dar

să vii cu cei ca tine, Cezare.” Mai spun că, la plecare, mi-am lăsat toate hainele și toți banii pe care îi aveam – câteva mii de euro – în chilie? Așa am simțit. Atunci am început să învăț că nimic din ce ne înconjoară nu e cu adevărat important.

Doar duhul.

Mașina rămăsese în parcarea din Ouranopoli. După atâta vreme, se așezase praful pe ea: un Volvo mare, negru, mașina familiei. Am pornit agale spre Salonic, făcând un ocol la cererea părintelui: „Oprește la Ierissos să-ți dau pentru acasă, pentru copii, niște măsline și ulei, apoi mergem la Salonic să umplem mașina cu semințe – mavademia, alune, fistic, migdale – să le duci oamenilor dragi nouă, prieteni ai chiliei.” Părintele vorbea greaca firesc, ca toți cei de acolo; e o condiție aproape obligatorie: după ce devii călugăr pe Sfântul Munte, devii și cetățean grec – și, glumind, doar așa poți merge în America fără viză. Toate aceste daruri, încărcate în mașina mea, au ajuns, la indicațiile lui și prin curieratul meu, la adrese la care nu mi-ar fi venit să cred: oameni celebri sau mai puțin celebri, toți prieteni ai chiliei, cărora li se lumina chipul când le rosteam numele.

Îl aud și acum: „Băgați rugăciune între partițiile de muncă. În lume e tare greu să te rogi, te iei cu ce nu trebuie. Închină-te măcar când te așezi și când te ridici de la masă: **«Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri…»**” Și iată cum, pe tot drumul către casă, coborând parcă de pe altă planetă, începusem deja să-mi desenez noua casă după schema chiliei în care stătusem. Casa în care locuiesc și astăzi cu familia mi se părea gata-făcută, dar nu reală - casa adevărată e cea pe care o zidești piatră peste piatră, cu efort și rugăciune, până la finisare. „Cum ați gândit chilia asta, părinte?” „Diferența dintre mine și pelerinul care vede minunea e că eu știu dinainte unde se va așeza fiecare piatră. Am construit de la mic la mare, de la exterior la interior: de la defrișat pădurea și raclat terenul, până la stâncă și la mozaicul pe care știu exact cum va arăta în biserică.”

Totul a început la mine despre Athos cu telefoanele date și am ajuns acolo pus de mâna Maicii Domnului. Puteam ajunge oriunde, dar am ajuns cel mai bine. Îi iubesc pe oamenii aceștia și m-aș întoarce mâine. Impactul reîntâlnirii cu Oxana a fost mare: nici n-am putut s-o salut, cred că i-am repetat de o mie de ori „Iartă și binecuvântează, femeie!”. Credea că am înnebunit; de fapt, mă curățasem, măcar de un prim strat gros de mizerie. Au urmat alte curățiri, cu smintelile lor firești, ale credinței trăite. Dar n-am uitat cuvântul: „Nu mai trăiți ca animalele. Căsătoriți-vă.” Și asta îi îndemn pe cei din jur, mai ales pe cei tineri: ce alte căi sunt decât căsătoria sau călugăria? **Ambele forme de monahism.**

M-am dus la Athos, ca de obicei in viață, nepregătit. Abia apoi, la întoarcere, au urmat căutările, cărțile: *Pelerinul rus, Viețile Sfinților, Filocalia, Părintele Paisie și marii învățați ai Indiei, etc*. La una dintre revederile noastre i-am cerut binecuvântarea să dau la Facultatea de Teologie Pastorală. Mi-a dat-o, cu o singură condiție: „Să nu te smintești.” „Învață”, mi-a spus, „ai șansa să înțelegi, argumentat teologic, ce ți s-a întâmplat în Athos și în viață.”

La scurt timp după ce ajunsesem acasă i-am sunat: „Mi-e dor de voi, părinte.” „Și nouă de tine. Vino repede înapoi, că după ce-ai plecat și nu mai citești tu psalmii dimineața, toți par niște inculți”, glumeau, făcându-mă să râd. „Ne rugăm pentru tine.” Și astăzi fac ascultare la Athos și mă consider, în sufletul meu, unul dintre ei. În lume îmi duc studiile teologice la bun sfârșit și încerc să trăiesc ce am învățat.

Cât să stai pe Athos? Vorba părintelui: dacă nu ești călugăr, ce să faci?

Să stai două mii de ani pe Athos ca să-ți rezolvi problema?